

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Tanja JUDNIČ

EKOLOŠKE KMETIJE V BELI KRAJINI

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Tanja JUDNIČ

EKOLOŠKE KMETIJE V BELI KRAJINI

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

ORGANIC FARMS IN BELA KRAJINA

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2010

Z diplomskim delom zaključujem visokošolski strokovni študij agronomije. Opravljeno je bilo na Katedri za fitomedicino, kmetijsko tehniko, poljedelstvo, pašništvo in travništvo, Oddelka za agronomijo, Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani. Raziskava temelji na analizi odgovorov na anketni vprašalnik.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorico diplomske naloge imenovala doc. dr. Darjo KOCJAN AČKO.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Katja VADNAL
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: doc. dr. Darja KOCJAN AČKO
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Tanja JUDNIČ

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Vs
DK UDK 631.147: 631.1.017: 339.138 (497.4-12) (043.2)
KG ekološko kmetijstvo/Bela krajina/poljedelstvo/živinoreja
KK AGRIS FO1
AV JUDNIČ Tanja
SA KOCJAN AČKO Darja (mentorica)
KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2010
IN EKOLOŠKE KMETIJE V BELI KRAJINI
TD Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP X, 42, 10, 10 pregl., 31 sl., 3 pril., 31 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Zaradi neugodnih naravnih razmer, razdrobljenosti in tudi ozaveščenosti se kmetje v Beli krajini odločajo za ekološki način kmetovanja. Konec leta 2008 je bilo v kontrolo vključenih 78 kmetij. Anketirali smo 51 gospodarjev kmetij na celotnem območju. Največja težava pri pridobivanju statusa so bili pomanjkljivo vodeni zapisi (29 %). Leta 2004 je začelo kmetovati po standardih za ekološko kmetovanje največ anketiranih kmetij, in sicer 8. Anketirane kmetije obdelujejo skupaj 789 ha kmetijskih zemljišč in 399 ha gozda. Glavna proizvodna dejavnost je živinoreja, od tega prevladujeta ovčereja (47 %) in reja krav dojlj (39 %). Anketirani ekološki kmetje redijo skupaj 1523 glav drobnice, 347 glav goveda, 59 konjev, 53 prašičev, 22 oslov in 1304 glav perutnine. Na skoraj polovici (49 %) kmetij redijo avtohtone pasme domačih živali, med katerimi izstopa belokranjska pramenka na 13 kmetijah. Poljedelstvo je manj razširjeno; od poljščin prevladujeta koruza in ječmen, premalo pa je v kolobar vključenih metuljnic, kar lahko vpliva na zmanjševanje rodovitnosti tal v prihodnosti. Največjo skrb predstavljata primanjkovanje delovnih moči in nizek dohodek na družinskega člana. Kmetje pridelke in izdelke porabijo najprej za samooskrbo in ostali del za prodajo na domu. Večina anketirancev gleda na prihodnost ekološkega kmetijstva z optimizmom, le posameznike skrbi trenutna gospodarska recesija. Dodaten zaslužek kmetij (39 %) so dopolnilne dejavnosti, zlasti strojne storitve in turizem. Večina jih namerava ekološko kmetovati tudi v prihodnje. V Beli krajini so na področju ekologije zelo dejavne osnovne šole, saj so kar štiri vključene v projekt »Ekošola kot način življenja«.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 631.147: 631.1.017: 339.138 (497.4-12) (043.2)
CX organic agriculture/Bela krajina/agriculture/stockbreeding
CC AGRIS FO1
AU JUDNIČ Tanja
AA KOCJAN AČKO Darja (supervisor)
PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2010
TI ORGANIC FARMS IN BELA KRAJINA
DT Graduation thesis (Higher professional studies)
NO X, 42, 10, 10 pregl., 31 sl., 3 ann., 31 vir.
LA sl
AL sl/en
AB Due to unfavourable natural conditions, fragmentation as well as awareness, farmers in Bela krajina are choosing the organic farming. At the end of 2008, 78 farms were included in the supervision. 51 farmers from the entire area were interviewed. The greatest problem in obtaining the status were deficiently kept records (29 %). The most farms, namely 8, began their farming upon standards of organic farming in 2004. The farmers I interviewed altogether cultivate 789 ha of arable lands, and 339 ha of forests. The main production activity is stockbreeding, of this the prevailing are sheep breeding (47 %) and breeding of suckler cows (39 %). The interviewed organic farmers altogether breed 1523 heads of small cattle, 347 bovine animals, 59 horses, 53 pigs, 22 donkeys, and 1304 poultry animals. Almost half (49 %) of farmers breed autochton breeds of domestic animals, the outstanding of them being the »Pramenka« sheep from Bela krajina, namely 13 farms. Agriculture is less widely spread. The prevailing field crops are maize and barley, while too little legumes are included in the rotation of crops, which could have an impact on reduction of fecundity in the future. The greatest concerns are labour shortage and low income per family member. The farmers use the crops and products for self-sufficiency and home sale. Most interviewers look to the future of organic farming with optimism, only few of them are concerned about the current recession. Supplementary activities represent additional earnings for farms (39 %), particularly mechanical services and tourism. Most farmers intend to continue with organic farming in the future as well. In Bela krajina, the primary schools are very involved in ecology, as many as four are included into the »Eco-school as a way of life« project.

KAZALO VSEBINE

	str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	II
KEY WORDS DOCUMENTATION	III
KAZALO VSEBINE.....	IV
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK.....	VIII
KAZALO PRILOG	X
1 UVOD.....	1
1.1 NAMEN DIPLOMSKE NALOGE	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 KAJ JE EKOLOŠKO KMETIJSTVO?.....	2
2.1.1 Temelji in cilji ekološkega kmetijstva	2
2.2 RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SVETU.....	3
2.2.1 Certificiranje	4
2.2.2 Evropski znak za ekološko kmetijstvo.....	4
2.3 RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SLOVENIJI.....	5
2.3.1 Državni zaščitni znak »ekološki«	6
2.4 EKOŠOLSTVO	6
2.5 BELA KRAJINA.....	7
2.5.1 Razvoj ekološkega kmetijstva v Beli krajini	8
2.6 TRŽENJE EKOLOŠKO PRIDELANE HRANE.....	9
2.6.1 Neposredne tržne poti.....	9
2.6.2 Posredne tržne poti	10
2.6.3 Naloge kmetijskega trženja.....	10
2.6.4 Blagovna znamka.....	11
2.6.5 Pomanjkljivosti pri trženju.....	11
3 MATERIALI IN METODE DELA	13
3.1 ANKETNI VPRAŠALNIK	13
3.2 NAČIN IZVEDBE ANKETIRANJA.....	13
3.3 OBDELAVA PODATKOV	13

4	REZULTATI.....	14
4.1	EKOLOŠKO KMETIJSTVO NA OBMOČJU BELE KRAJINE.....	14
4.1.1	Začetek kmetovanja po smernicah za ekološko kmetovanje.....	14
4.1.2	Razlogi za pristop k ekološkemu kmetovanju.....	15
4.1.3	Status v kontroli ekološkega kmetijstva	15
4.1.4	Težave pri izpolnjevanju pogojev za ekološko kmetovanje.....	16
4.2	RAZPOLOŽLJIVI VIRI IN ZNAČILNOSTI PRIDELOVANJA	17
4.2.1	Starost gospodarja	17
4.2.2	Število družinskih članov	18
4.2.3	Vrsta kmetije glede na geografske in rastne razmere	19
4.2.4	Velikost in način rabe zemljišč	19
4.2.5	Proizvodna usmeritev na kmetiji	20
4.2.6	Vrsta in število domačih živali na kmetiji	21
4.2.7	Namen reje domačih živali.....	24
4.2.8	Avtohtone pasme domačih živali na ekoloških kmetija	25
4.2.9	Pridelovanje poljščin na njivah	25
4.2.10	Pridelovanje vrtnin na njivah in vrtovih.....	26
4.2.11	Gnojenje njiv, vrtov in travnikov.....	29
4.2.12	Težave na ekološki kmetiji.....	29
4.3	KONTROLA NA EKOLOŠKIH KMETIJAH.....	30
4.3.1	Izvajanje kontrole	30
4.3.2	Obiski kontrolorja	31
4.4	PRODAJA IN OCENA TRŽNIH RAZMER	31
4.4.1	Poraba pridelkov in izdelkov	31
4.4.2	Povpraševanje po ekološko pridelani hrani	32
4.4.3	Ustreznost cene ekološko pridelane hrane	33
4.5	OCENA RAZMER NA PODROČJU EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA	33
4.5.1	Razmere v ekološkem kmetijstvu v prihodnje.....	33
4.5.2	Kmetovanje po standardih ekološkega kmetovanja v prihodnje.....	34
4.5.3	Predpisi v ekološkem kmetijstvu	35
4.6	DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA EKOLOŠKIH KMETIJAH.....	35
4.6.1	Dopolnilne dejavnosti na ekoloških kmetijah	35

5	RAZPRAVA IN SKLEPI.....	36
5.1	RAZPRAVA.....	36
5.2	SKLEPI.....	38
6	POVZETEK	40
7	VIRI	41
	ZAHVALA	
	PRILOGE.....	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Skupno število ekoloških kmetij v kontroli ekološkega kmetovanja po posameznih letih v Sloveniji v obdobjih 1998-2008 (MKGP ..., 2010).....	5
Preglednica 2: Anketirani glede na začetek pristopa k ekološkemu kmetijstvu; Bela krajina, 1998-2009.....	14
Preglednica 3: Anketirani glede na status v kontroli ekološkega kmetijstva; Bela krajina, 2009	16
Preglednica 4: Anketirani po vrstah težav pri izpolnjevanju pogojev za ekološko kmetovanje; Bela krajina, 1998-2009.....	17
Preglednica 5: Anketirani glede na lego kmetije; Bela krajina, 2009	19
Preglednica 6: Velikost in način rabe kmetijskih zemljišč na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009.....	20
Preglednica 7: Vrste in število domačih živali na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009	22
Preglednica 8: Število domačih živali, preračunanih na GVŽ, na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009.....	24
Preglednica 9: Sestava anketiranih glede na namen reje domačih živali; Bela krajina, 2009	24
Preglednica 10: Anketirani glede na vrsto gnojila za gnojenje njiv, vrtov in travnikov; Bela krajina, 2009	29

KAZALO SLIK

Slika 1: Star evropski logotip za ekološko kmetijstvo (MKGP ..., 2010)	4
Slika 2: Nov evropski logotip za ekološko kmetijstvo, ki velja od 1. 7. 2010 (MKGP ..., 2010).....	4
Slika 3: Državni zaščitni znak »ekološki« (MKGP ..., 2010)	6
Slika 4: Znak za projekt »Ekošola kot način življenja« mozaik v avli OŠ Belokranjskega odreda Semič	7
Slika 5: Znak za blagovni znamki Biodar in Demeter (Zveza ..., 2010; Demeter ..., 2010)	11
Slika 6: Anketirani glede na začetek pristopa k ekološkemu kmetijstvu; Bela krajina, 1998-2009	14
Slika 7: Anketirani glede na razlog za vstop v ekološko kmetovanje; Bela krajina, 1998-2009	15
Slika 8: Sestava anketiranih glede na status v kontroli ekološkega kmetijstva; Bela krajina, 2009	16
Slika 9: Anketirani po vrstah težav pri izpolnjevanju pogojev za ekološko kmetovanje; Bela krajina, 1998-2010	17
Slika 10: Starost gospodarja na anketiranih ekoloških kmetijah; Bela krajina, 2009	18
Slika 11: Število družinskih članov na anketiranih ekoloških kmetijah; Bela krajina, 2009	18
Slika 12: Anketirani glede na lego kmetije; Bela krajina, 2009.....	19
Slika 13: Anketirani po velikosti kmetije; Bela krajina, 2009	20
Slika 14: Anketirani po proizvodni usmerjenosti; Bela krajina, 2009	21
Slika 15: Anketirani glede na vrsto in število rejnih živali na kmetijah; Bela krajina, 2009	22
Slika 16: Vrste in število domačih živali na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009	23
Slika 17: Anketirani glede na namen reje domačih živali; Bela krajina, 2009	24
Slika 18: Anketirani po prevladujoči poljščini; Bela krajina, 2009	25
Slika 19: Anketirani po pridelovanju posameznih poljščin; Bela krajina, 2009	26
Slika 20: Anketirani po deležu posamezne vrtnine; Bela krajina, 2009.....	27
Slika 21: Anketirani glede na pridelavo vrtnin; Bela krajina, 2009	28
Slika 22: Anketirani po vrsti gnojila za gnojenje njiv, vrtov in travnikov; Bela krajina, 2009	29
Slika 23: Anketirani po vrstah težav pri ekološkem kmetovanju; Bela krajina, 1998-2009	30
Slika 24: Anketirani glede na članstvo v kontrolni organizaciji; Bela krajina, 2009	30

Slika 25: Anketirani po pogostosti obiska kontrolorjev; Bela krajina, 2009.....	31
Slika 26: Sestava anketiranih po načinu uporabe proizvodov na ekoloških kmetijah; Bela krajina, 2009	32
Slika 27: Sestava anketiranih po oceni povpraševanja po ekološko pridelani hrani; Bela krajina, 2009	32
Slika 28: Sestava anketiranih po oceni ustreznosti cen za ekološko pridelano hrano; Bela krajina, 2009	33
Slika 29: Sestava anketiranih po oceni razmer v ekološkem kmetijstvu v prihodnje; Bela krajina, 2009	34
Slika 30: Sestava anketiranih glede na stališče do prihodnosti na kmetiji; Bela krajina, 2009	34
Slika 31: Sestava anketiranih glede na vrsto dopolnilne dejavnosti na ekološki kmetiji; Bela krajina, 2009.....	35

KAZALO PRILOG

PRILOGA A: Dragi ekološki kmetje

PRILOGA B: Anketni vprašalnik

PRILOGA C: Zemljevid anketiranega območja

1 UVOD

Vse bolj pogosto slišimo o pridelavi hrane na naravi prijazen način; omenjata se ekološka in integrirana pridelava, ki sta tudi zakonsko določeni in kontrolirani. Kmetje se v zadnjih letih odločajo za ekološki način kmetovanja tudi zato, ker jim država namenja največja neposredna plačila. Leta 2008 je bilo v Sloveniji več kot 2000 kmetij s takšnim načinom kmetovanja.

Ekološko kmetijstvo se je začelo širiti po letu 1997, ko je država izdala smernice. Leta 1999 je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) prvič začelo izplačevati neposredna plačila za ekološko kmetijstvo, s tem pa je kmete še dodatno spodbudilo k odločitvi za ta naravi prijazen način kmetovanja.

Zdrava hrana in varovanje okolja v Sloveniji v zadnjih letih pridobivata na pomenu, tako pri strokovnjakih, kot tudi pridelovalcih in potrošnikih. Povečevanje števila ekoloških kmetij je ugotovljeno tudi v Beli krajini, kjer je bilo konec leta 2008 vključenih že 78 kmetij.

Povpraševanje po ekoživežu v Sloveniji se v zadnjih letih močno povečuje. Ponudnikov je vse več, vendar so slabo organizirani in na trgu nastopajo posamično, prodor v prehranske verige velikih trgovskih podjetjih pa je majhen. Na tem področju bo treba še veliko storiti, zato želimo nekoliko bolj natančno raziskati načine in možnosti trženja ekološko pridelane hrane na belokranjskih ekoloških kmetijah.

1.1 NAMEN DIPLOMSKE NALOGE

Temeljni cilj diplomske naloge je ugotoviti dejansko stanje ekološkega kmetijstva v Beli krajini. Raziskati želimo velikostno strukturo kmetij, proizvodno usmeritev, nekatere tehnološke dejavnike pridelave in reje, organiziranost, način trženja, organizacijske in tehnološke težave na kmetiji, vrste in možnosti dopolnilnih dejavnosti, mnenja anketirancev o stanju zdaj in v prihodnosti ter prednosti ekološkega kmetijstva. Z nalogo želimo prispevati k razvoju ekološkega kmetijstva v Sloveniji, zlasti na območju domače Bele krajine.

2 PREGLED OBJAV

2.1 KAJ JE EKOLOŠKO KMETIJSTVO?

Ekološko kmetovanje je sodoben način gospodarjenja, ki gradi na tisočletnih izkušnjah prejšnjih generacij. Izhaja iz spoznanja, da je dolgoročno lahko uspešen in dobrodejen le tak način dela, ki temelji na partnerstvu z naravo in ne na nasilju in iskanju premoči nad njo. Ekološki kmet si prizadeva, da na svojem obratu kolikor mogoče sklene tok snovi in energije. Glede na naravne danosti, svoja nagnjenja in ekonomske vidike kmetijo oblikuje in vodi tako, da sam pridelava večino potrebnih gnojil, krme in drugih snovi ter da morebitne dokupe zmanjša na najmanjšo možno količino (Slabe, 2000).

Ekološko kmetijstvo je način trajnostnega kmetijstva, ki v pridelavi hrane temelji na ravnovesju v sistemu tla – rastline – živali – človek in sklenjenem kroženju hranil v njem (Bavec in sod., 2001).

V prvi vrsti je ekološko kmetijstvo možnost, da začnemo skrbeti za rodovitna tla. Značilno zanj je izmenjavanje več kultur v kolobarju, gnojenje z organskimi gnojili rastlinskega ali živalskega izvora, prepovedana je uporaba lahko topnih mineralnih gnojil in sintetičnih farmacevtskih sredstev (Kocjan Ačko, 2000a).

2.1.1 Temelji in cilji ekološkega kmetijstva

Ekološko kmetijstvo temelji na standardih Mednarodne zveze gibanj za ekološko kmetijstvo (IFOAM) (Bavec in sod., 2001):

- pridelati hrano z veliko prehransko vrednostjo,
- delati z naravnimi sistemi, v katerih človek ne sme prevladati,
- spremljati biološki cikel v okviru pridelovalnega sistema, vanj vključevati mikroorganizme, talno floro in favno, rastline in živali, spremljati in dolgoročno povečati rodovitnost tal,
- uporabljati lokalne vire kmetijskega sistema,
- delati predvsem znotraj sistema s poudarkom na organski snovi in kroženju hranil,
- omogočiti živalim primerne življenjske razmere,
- preprečevati vse vrste onesnaževanja, ki so posledica kmetijske dejavnosti,
- ohraniti genetsko različnost in varovati preživetje vrst,
- kmetijsko pridelavo vrniti v okvire do okolja prijaznih dejavnosti,
- doseči socialno in ekološko ravnotežje v pridelavi na kmetiji, saj naj bi ekološko kmetovanje izboljšalo tudi način življenja kmetov.

Cilji ekološkega kmetijstva so široko zastavljeni, in sicer (Bavec in sod., 2001):

- ohranjanje rodovitnosti tal,
- ohranjanje sklenjenega kroženja hranil,
- živalim ustrezna reja in krmljenje,
- pridelava zdravih živil,
- varstvo zdravih življenjskih virov (tla – voda – zrak),

- minimalne obremenitve okolja,
- aktivno varovanje okolja in biološke raznovrstnosti,
- varstvo energije in surovin,
- zagotovitev delovnih mest v kmetijstvu.

Ekološki pridelki in ekološka živila so pridelana in predelana (Hrustel Majcen in sod., 2001):

- brez uporabe lahko topnih mineralnih gnojil,
- z uporabo naravnih metod za zatiranje bolezni, škodljivcev in plevelov,
- brez uporabe rastnih regulatorjev oziroma hormonov,
- brez uporabe gensko spremenjenih organizmov ter njihovih produktov,
- brez uporabe ionizirajočega sevanja,
- z omejeno uporabo veterinarskih medicinskih izdelkov,
- brez nepotrebnega trpljenja in mučenja živali,
- z gojenjem rastlin, ki so prilagojene našim ravnim razmeram,
- brez uporabe nevarnih kemičnih aditivov in po naravnih postopkih,
- z uporabo predpisanih pravil.

2.2 RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SVETU

Ekološko kmetijstvo se je začelo razvijati v dvajsetih letih preteklega stoletja, kar sovpada s prvimi vnosi dušikovih mineralnih gnojil na obdelovalna zemljišča. Pojavilo se je tako imenovano biološko-dinamično kmetovanje, ki ga je osnoval učitelj in filozof dr. Rudolf Steiner. Po drugi svetovni vojni se je zaradi pomanjkanja hrane in prizadevanja za doseganje višjega dohodka pridelovalcev začelo razvijati intenzivno kmetijstvo, ki je dopuščalo veliko negativnih vplivov na okolje, vedno bolj pa je bila vprašljiva tudi sprejemljivost tako pridelane hrane za zdravje (Bavec in sod., 2001).

Eden večjih zagovornikov ekološkega kmetijstva v petdesetih letih prejšnjega stoletja je bil dr. Herbert Müller, ki je v Švici in Avstriji zasnoval tako imenovano organsko-biološko kmetovanje. K večjemu zavedanju o okoljskih problemih sta prispevali tudi knjigi »Nema pomlad« v šestdesetih letih in »Zelena revolucija« v sedemdesetih letih 20. stoletja (Herrman in Plakolm, 1993). S tem načinom kmetovanja so se v tem obdobju ukvarjali zvečine idealisti z malo kmetijskega znanja, na manjših tradicionalnih in od mest odmaknjenih kmetijah. Zaradi naraščajočega povpraševanja po ekoloških pridelkih in izdelkih se je razvila potreba po standardizaciji ter nadzoru, ki je bila v začetku organizirana na zasebni ravni v okviru združenj za ekološko kmetovanje. Gibanje je preraslo v svetovno z ustanovitvijo IFOAM (International Federation of organic Agricultural Movements), ki je bila ustanovljena v Švici. Zveza IFOAM je leta 1982 prva postavila standarde za ekološko kmetijstvo in predelavo ekoživil. V tem obdobju so se začele tudi prve raziskave na področju ekološkega kmetovanja in ekološko pridelane hrane.

Ekološko kmetovanje se je bolj razširilo v zadnjih treh desetletjih, predvsem zaradi različnih okoljskih gibanj med potrošniki in pridelovalci. K vzponu ekološkega kmetijstva so prispevali tudi negativni vplivi in preobremenitev z intenzivnim kmetijstvom, presežki

hrane, naravne razmere, veliko pa je prispevala tudi kmetijska politika z neposrednimi plačili za do okolja prijaznejše načine kmetovanja (Bavec in sod., 2001; Hrustel Majcen in sod., 2006).

2.2.1 Certificiranje

Certifikat je uraden dokument in mora v prometu spremljati vsako ekološko živilo. Poleg tega mora certifikat vsebovati še ime in naziv pridelovalca, kontrolno številko obrata, predpis po katerem je bil obrat certificiran, dobo veljavnosti certifikata, pogoje za ohranitev certifikata, datum in številko certifikata.

Certifikat se lahko izda le za živilo, če (Repič in sod., 2005):

- je bilo pridelano brez uporabe GSO,
- živilo oziroma njegove sestavine niso bile obsevane z ionizirajočim sevanjem,
- živilo vsebuje najmanj 95 % sestavin kmetijskega izvora iz ekoloških kmetijskih pridelkov,
- živilo vsebuje največ 5 % sestavin iz snovi, navedenih v prilogi II Pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil,
- je bila njegova pridelava kontrolirana,
- ga spremljajo dokumenti v skladu s pravilnikom.

2.2.2 Evropski znak za ekološko kmetijstvo

Evropski znak se lahko uporablja za tiste kmetijske pridelke oziroma živila, ki se pridelujejo oziroma predelujejo po predpisih v Uredbi (ES) št. 834/2007, 25. člen in Uredbi (ES) št. 889/2008, 57. člen in priloga XI (Bavec in sod., 2009).

S 1. 7. 2010 je začel veljati na novo oblikovan evropski znak za ekološko kmetijstvo, ki pa je obvezen pri označevanju ekoloških pridelkov in živil.

Slika 1: Star evropski logotip za ekološko kmetijstvo (MKGP ..., 2010)

Slika 2: Nov evropski logotip za ekološko kmetijstvo, ki velja od 1. 7. 2010 (MKGP ..., 2010)

2.3 RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SLOVENIJI

Ekološko kmetijstvo se je začelo v Sloveniji razvijati v drugi polovici osemdesetih let z ustanovitvijo društva Mikrokozmos. Skupina mladih je na lastnih in najetih njivah pridelovala zlasti žita po metodi Rudolfa Steinerja. Večino znanja so pridobili v tujini, doma pa so se srečevali z nerazumevanjem okolice kot tudi kmetijske politike. V Evropi so takrat že delovala razna ekološka gibanja (Bavec in sod., 2001).

V devetdesetih letih smo se v Sloveniji začeli ukvarjati z negativnimi vplivi intenzivnega kmetijstva. Vse več je bilo predavanj tujih profesorjev in strokovnjakov, ustanovljeno je bilo biodinamično društvo AJDA in Združenje ekoloških kmetov Slovenije, ki se je leta 1999 preoblikovalo v Zvezo združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS). Začelo se je izobraževanje na področju svetovanja in kontrole ekološkega kmetovanja, v tem letu je začela delovati prva ekološka tržnica v Ljubljani (MKGP ..., 2010).

Po letu 2000 se je urejal predvsem pravni vidik ekološkega kmetijstva. Sprejeti so bili številni pravilniki za ekološko kmetijstvo ter imenovane kontrolne organizacije. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 so bili vsi predpisi usklajeni z Uredbo (EGS), št. 2092/91 in št. 1804/99. Leta 2007 je bila sprejeta nova Uredba Sveta (ES) št. 834/2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških pridelkov in izdelkov. Nova uredba je začela veljati s 1. 1. 2009, s tem pa je bila razveljavljena dotedanja uredba. Posamezna področja ekološkega kmetijstva so natančneje definirana z dvema uredbama Komisije (ES) št. 889/2008 in št. 1235/2008 (MKGP ..., 2010).

Število ekoloških kmetij se v Sloveniji iz leta v leto povečuje in je v letu 2008 preseglo število 2000 (MKGP ..., 2010).

Preglednica 1: Skupno število ekoloških kmetij v kontroli ekološkega kmetovanja po posameznih letih v Sloveniji v obdobjih 1998-2008 (MKGP ..., 2010)

Leto	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Št. kmetij v kontroli	41	300	600	1000	1160	1415	1568	1718	1876	2000	2067
Št. certifikatov	–	–	115	322	412	632	910	1220	1393	1610	1789
Biodinamične kmetije	–	–	166	–	–	–	–	–	–	25	21

V letu 2009 so po standardih za ekološko kmetovanje kmetovali na 2096 kmetijah, od tega jih je imelo 1853 certifikat. Na 21 kmetijah upoštevajo še biološko-dinamično metodo (MKGP ..., 2010).

Glede na obseg kmetijskih zemljišč z ekološko pridelavo se deleži posameznih kmetijskih zemljišč bistveno ne spreminjajo. V letu 2008 je ugotovljeno, da je največ travinja (89,3 %), sledijo njive (6,8 %), sadovnjaki (2,7 %), na preostalem dobrem odstotku pa so še vinogradi, oljčniki in vrtnine (MKGP ..., 2010).

2.3.1 Državni zaščitni znak »ekološki«

Kmetijski pridelek oziroma živilo je v Sloveniji dovoljeno označevati z oznako »ekološki« le tedaj, ko je bil pridelan oziroma predelan v skladu s pravilnikom in je zanj imenovana organizacija za kontrolo izdala certifikat (Hrustel Majcen in sod., 2001).

Državni zaščitni znak je možno pridobiti za ekološka živila, ki vsebujejo najmanj 50 % ekoloških sestavin slovenskega izvora. Uporaba državnega zaščitnega znaka je bila obvezna do 1. 7. 2010, ko je začela veljati nova določba o obvezni uporabi evropskega zaščitnega znaka. Slovenski zaščitni znak pa ostaja obvezen za tiste ekološke pridelke oziroma živila, ki so posebej določena na nacionalni ravni, kot so kunci, gojena divjad, ekološka hrana v obratih javne prehrane (Bavec in sod., 2009).

Slika 3: Državni zaščitni znak »ekološki« (MKGP ..., 2010)

2.4 EKOŠOLSTVO

Ekošola je projekt mednarodnega združenja za okoljevarstveno izobraževanje (Foudation for Environmental Education-FEE). V projekt je vključenih 47 držav iz Evrope, Azije, Afrike, Nove Zelandije in Južne Amerike (DOVES ..., 2010).

Ekošola kot način življenja je projekt, ki v Sloveniji poteka v okviru Društva za okoljsko vzgojo Evrope v Sloveniji (DOVES) že od šolskega leta 1995/1996. S tem projektom želijo v vrtce, osnovne in srednje šole uvesti načrtno okoljsko vzgojo. V program se lahko šola vključi kot celota. Konec leta 2009 je bilo v projekt Ekošole vključenih 647 ustanov na območju celotne Slovenije (DOVES ..., 2010).

Vedno bolj se je treba zavedati, da je temelj odgovornega odnosa do okolja izobraževanje, ki ni le posredovanje in pridobivanje znanja, ampak dejansko spreminjanje kulture obnašanja in ravnanja. S projektom »Ekošole kot način življenja« se gradijo vrednote za odgovoren način našega bivanja na planetu Zemlji. Namenjen je načrtnemu okoljskemu ozaveščanju in izobraževanju v osnovnih in srednjih šolah. Ekošola poveča zavest in skrb za človeka vključno z varovanjem zdravja, graditvijo medsebojnih odnosov, skrbi za okolje in naravo (Ekošola ..., 2010).

Slika 4: Znak za projekt »Ekošola kot način življenja« mozaik v avli OŠ Belokranjskega odreda Semič

2.5 BELA KRAJINA

Bela krajina leži na skrajnem jugovzhodu Slovenije, med Gorjanci, Kočevskim Rogom in reko Kolpo. Najjužnejša točka države je v naselju Kot pri Vinici. Pokrajina obsega 580 km² in zajema dobra 2,5 odstotka celotnega ozemlja Slovenije. Od leta 1995 so v Beli krajini tri občine: Semič, Črnomelj in Metlika. Konec leta 1999 je bilo skupno 27.030 prebivalcev, z leti se število zmanjšuje in je konec leta 2009 znašalo 26.920 prebivalcev (Statistični urad Republike Slovenije, 2010).

Bela krajina je geomorfološko edinstveno območje, kjer se stikata dinarski visoki in belokranjski plitvi Kras. Skrivnostno kraško podzemlje skriva številne kraške jame z edinstvenimi živalskimi vrstami. V podzemnih vodah živi človeška ribica, pred leti pa je bil odkrit njen sorodnik črni močeril, ki živi le v nekaterih belokranjskih kraških jamah. Podzemne vode prihajajo na dan v vodnih izvirih. Najbolj slikovit je izvir reke Krupe pod navpično skalno steno. Največji vodotok je obmejna reka Kolpa, ki se v zgornjem toku prebija skozi ozke soteske, v spodnjem pa teče med rodovitnimi polji. Na območju med Starim trgom in Dragoši je reka tudi del Krajinskega parka Kolpa. Večji reki sta še Dobljčica in Lahinja. Lahinja je v zgornjem toku, zaradi svojevrstne flore in kulturnozgodovinske dediščine, zavarovana kot krajinski park.

Približno polovico pokrajine pokrivajo gozdovi. Za področja Kočevskega Roga je značilen jelovobukov gozd, v nižinah pa prevladuje združba hrasta in belega gabra. Za te kraje so bili značilni tudi stelniki, združbe belih brez in orlove praproti, ki so dajali pokrajini značilno podobo, zato se aktivno dela na ohranitvi belokranjskih stelnikov. Osrednji del je nizek ravnik, ki se razprostira v nadmorskih višinah od 160 do 220 m nadmorske višine. Pomembna dejavnika, ki sta omogočila nastanek kraškega površja, sta apnenčasta podlaga in tektonsko delovanje. Prevlada tektonsko razpokanih karbonatnih kamnin iz obdobja krede in jure je vtisnila v površje kraško podobo pokrajine. Pokrajina je razmeroma močno potresno ogrožena (Dražumerič in sod., 1995).

Glede sestave kamnin je pokrajina raznolika. Stelniki in breze, kot značilnosti Bele krajine, rastejo na izpranih-lesiviranih tleh, ki so najbolj degradirana. Tla odlikujejo dobre fizikalne lastnosti, ker so globoka in rahla, z veliko kapaciteto zadrževanja vlage. Na severovzhodu pokrajine v vaseh Drašiči in Radovica je značilen kredni fliš s peščenjaki, laporji in konglomerati, na katerih zelo dobro uspeva vinska trta. V bližini Črnomlja leži kanižarska kadunja, v kateri so usedline z glino, kvarcitnimi peski in premogovnimi skladi.

Ob reki Kolpi najdemo v glavnem združbo obrečnih tal. Prevladuje kraški relief, na katerem so se razvila rjava pokarbonatna tla. Na tem območju je tudi veliko kraških udorov in podtalnih vod. Na obronkih Kočevskega gozda je kar nekaj izvirov pitne vode, nekateri napajajo belokranjski vodovod (Dražumerič in sod., 1995).

Zaradi prej opisanih talnih razmer je obdelovalne zemlje bolj malo, največ na ravninah ob rekah. Površinska skalovitost predstavlja dodatno oviro pri obdelovanju. Ker pa je v preteklih letih občina sofinancirala odstranjevanje kamenja, se je veliko kmetovalcev odločilo očistiti travnike in njive. Na prisojnih obronkih pa se razprostirajo obsežni vinogradi.

Bela krajina je v območju subpanonskega podnebja. Pogosti temperaturni viški so posledica močnejših vplivov s panonske strani. Za gojenje kmetijskih kultur je ugodna srednja mesečna temperatura v aprilu, saj omogoča zgoden začetek rasti. Vegetacijska doba v povprečju traja 190 dni. Za Belo krajino so značilna dolga in topla poletja ter hladne zime, čutijo pa se tudi vplivi Mediterana (Slovenija ..., 1999).

2.5.1 Razvoj ekološkega kmetijstva v Beli krajini

V Beli krajini ni bilo nikoli veliko možnosti za intenzivno kmetovanje predvsem zaradi neugodnih naravnih razmer ter kamnitega in razgibanega terena. Tako se je kmetovalo večinoma ekstenzivno. Le v spodnjem delu reke Kolpe so bila nekoliko rodovitnejša in večja zemljišča, zato se je dalo od kmetijstva tudi nekoliko bolje živeti.

Ekološko kmetijstvo se je v Beli krajini začelo uveljavljati v drugi polovici devetdesetih let. Ekološki kmetje so ustanovili konec leta 1999 Združenje ekoloških kmetov Dolenjske, Bele krajine in Posavja, ki je veliko prispevalo k prepoznavnosti in širjenju ekološkega kmetovanja na tem območju, saj so belokranjski kmetje eni izmed aktivnejših ekoloških pridelovalcev v združenju.

Združenje je organiziralo številne strokovne ekskurzije po ekoloških kmetijah v Sloveniji in v Avstriji, na katerih so si ogledali različne dejavnosti, kot so pašništvo, prireja mleka in predelava mlečnih izdelkov, pridelava in predelava sadja in zelenjave, pašništvo, predelava lanu, priprava in uporaba biodinamičnih pripravkov, vzgoja ekološkega sadilnega materiala. Organizirali so tudi različna predavanja, kjer so jim predavali strokovnjaki, kontrolorji in drugi ekološki kmetje.

Ker pa se v Beli krajini vse bolj zavedajo, da je potrebno za hrano in okolje poskrbeti, so vključene v projekt »Ekošola kot način življenja« tudi štiri belokranjske osnovne šole, in sicer: OŠ Belokranjskega odreda Semič, OŠ Mirana Jarca Črnomelj, OŠ Metlika in OŠ Stari trg. Evropska unija tudi spodbuja zdrav način prehrane otrok in lokalno pridelovanje sadja in zelenjave, ki se v večjem obsegu izvaja kot projekt »Zdrava šola«. Tako na večini belokranjskih šol enkrat tedensko delijo sadje iz ekološke ali integrirane pridelave (Ekošola ..., 2010).

Blagovno znamko Biodar, ki je blagovna znamka ZZEKS za slovenska živila iz nadzorovane ekološke pridelave, uporablja 117 slovenskih ekoloških kmetij, od tega jih je šest v Beli krajini. Prepričani so, da je s pomočjo blagovne znamke trženje živil lažje, da so nekatere ekološke kmetije bolj prepoznavne, kar jim prinaša tudi ekonomske prednosti (Zveza ..., 2010).

Ekološko kmetijstvo se v Beli krajini širi in v letu 2008 je bilo vključenih že 78 belokranjskih kmetij (MKGP ..., 2010).

2.6 TRŽENJE EKOLOŠKO PRIDELANE HRANE

Kmetijsko trženje je splet dejavnosti, ki so potrebne za učinkovit prenos pridelka od pridelovalca do končnega kupca, torej od njive do mize. Tržni pridelovalec na donosen način zadovoljuje porabnikove želje in potrebe, tako da prave pridelke dostavi pravim porabnikom na primernem mestu in v primernem času, po primerni ceni ter ob primernem obveščanju (Vadnal, 2000).

Kupci ekoloških pridelkov in izdelkov v večini primerov prisegajo na čim bolj neposreden stik s kmetovalci, saj želijo vedeti kdo, kako in kje je pridelal živila, ki so namenjena za njihovo prehrano. Tako se vzpostavi tudi neke vrste zaupanje med pridelovalcem in kupcem. Pri pridobivanju novih kupcev jim je potrebno ekološki način kmetovanja predstaviti, pokazati certifikat s pomočjo katerega lahko prodajalec prodaja živila (Pašič, 2010).

2.6.1 Neposredne tržne poti

Na ekoloških kmetijah je pogost manjši obseg pridelanih pridelkov in izdelkov vendar večja pestrost ponudbe. Ker pa so kmetije pogosto kar precej oddaljene od večjih mest, je največkrat uporabljena neposredna tržna pot – prodaja na domu. Pri tovrstnem načinu prodaje je pomembno, da imajo kupci stalno izbiro svežih pridelkov. Med neposredne tržne poti uvrščamo tudi prodajo na ekoloških turističnih kmetijah in ekotržnicah, ki so bile v letu 2009 v enajstih krajih po Sloveniji. Belokranjskim potrošnikom je najbližja v Novem mestu, ki je vsak petek in soboto dopoldne. Nekateri ekološki kmetje občasno prodajajo, zlasti sezonska živila tudi na klasični tržnici. Ekotržnice so najboljša promocija ekokmetijstva in ekoživil. V lanskem letu smo dobili v Sloveniji prvo spletno ekotržnico, kjer si lahko kupci izberejo pridelke, ki jih pridelovalci dostavijo na dom brezplačno, v posebej za to narejenih »zabojih« (Moja tržnica ..., 2010).

2.6.2 Posredne tržne poti

Prodaja s pomočjo posrednih tržnih poti se je začela razvijati tudi v Sloveniji. Prva oblika takšne prodaje so bile specializirane prodajalne z zdravo prehrano. Leta 2005 je bilo v Sloveniji takšnih prodajalen deset, ki so poslovale neposredno s pridelovalci ali trgovci na debelo. V ponudbi teh trgovin je bilo 50 do 70 pridelkov in izdelkov ekološkega izvora, od tega povprečno le 5 % slovenskega izvora, ostalih 95 % pa iz uvoza (Slabe, 2005).

V zadnjih letih so se oblikovala tudi razna podjetja oziroma skupine, ki kupujejo od ekoloških pridelovalcev, živila pakirajo in prodajajo naprej v trgovine in trgovske centre. Ekološke izdelke imajo v ponudbi blagovnice in supermarketi, kot so Mercator, E. Leclerc, Tuš, Interspar in DM. Največ ekoživil slovenskega izvora je v ponudbi slovenskega podjetja Mercator (Slabe, 2005).

Od ekološkega kmetijstva najboljše živijo trgovci, zlasti tisti, ki kupujejo pridelke v tretjem svetu, kjer pomagajo organizirati pridelavo z nizko ceno delovnih moči (Kocjan Ačko, 2007).

Turizem in gostinstvo kažeta velik potencial za trženje ekoživil slovenskega porekla. Slovensko regionalno ali lokalno poreklo živil, svežost živil, predvsem v kombinaciji s tradicionalno pripravo, pomeni dodatno privlačnost za goste in je zato lahko pomemben element kakovosti v gostinski ponudbi (Slabe, 2005).

V gostinski ponudbi je izjemno malo ekoloških pridelkov in izdelkov. Redko v katerem hotelu je v ponudbi ekokosilo. Tovrstno ponudbo lahko zasledimo v večini le na nekaterih ekoloških turističnih kmetijah.

2.6.3 Naloge kmetijskega trženja

Trženje predstavlja na slovenskih kmetijah pogosto velik izziv, saj pridelovalci niso usmerjeni k tržnemu razmišljanju. Ekološki kmetje bi se morali ukvarjati s tistimi kmetijskimi rastlinami, domačimi živalmi in predelovalnimi dejavnostmi, ki jih ne ponujajo konkurenčni pridelovalci, po njih pa je veliko povpraševanje. Za boljše trženje bi se morali kmetje tudi med seboj dogovarjati in povezati, saj bi na ta način lažje prodali svoja živila. Pridelovalci so pogosto pesimistični in ne uvajajo na svojih kmetijah novosti, ki bi jim velikokrat olajšale delo in povečale pridelek oziroma donosnost (Slabe, 2005).

Naloge kmetijskega trženja so (Vadnal, 2000):

- ugotavljanje porabnikovih potreb,
- razvoj strategij za zadovoljevanje porabnikovih potreb,
- ocena porabnikovega odziva na tržne strategije,
- oblikovanje in razvoj poslovnega poslanstva in poslovnih ciljev,
- ugotavljanje tržnih možnosti in tveganj,
- ugotavljanje konkurenčnih prednosti.

2.6.4 Blagovna znamka

Blagovna znamka je beseda ali grafični znak (simbol), ki predstavlja in označuje pridelek, ki je v gospodarskem prometu namenjen ločevanju istovrstnih pridelkov. Zaščitna znamka je registrirana in s tem pravno zaščitena blagovna znamka (Vadnal, 2000).

Naloge blagovne znamke so (Vadnal, 2000):

1. razlikovanje
2. jamstvo kakovosti
3. oglaševanje
4. tekmovalnost
5. označevanje porekla.

Slika 5: Znak za blagovni znamki Biodar in Demeter (Zveza ..., 2010; Demeter ..., 2010)

Biodar je kolektivna blagovna znamka za živila, ki so bila pridelana in predelana po standardih za ekološko kmetovanje ZZEKS. Biodar je prva slovenska registrirana blagovna znamka za označevanje živil in kontrolirane ekološke pridelave v skladu z mednarodnimi standardi (Bavec in sod., 2001).

Na kmetijah, kjer kmetujejo po biološko-dinamični metodi, pa lahko uporabijo mednarodno blagovno znamko Demeter.

2.6.5 Pomanjkljivosti pri trženju

Dosedanji razvoj in trenutno stanje na trgu ekoživil v Sloveniji kaže, da potencial slovenskih kmetij za pridelavo in trženje ekopridelkov in ekoživil nikakor ni izkoriščen. Enako velja tudi za pridelavo neposredno na kmetijah ali v predelovalnih obratih. Seveda bo potrebno informirati in ozavestiti slovenskega potrošnika (Slabe, 2005).

V primerjavi z drugimi načini kmetovanja so na ekoloških kmetijah gospodarji podjetnejši, vendar še vedno ne dovolj. Na številnih ekoloških kmetijah imajo zelo pester izbor pridelkov in izdelkov, vendar količinsko premajhen. Zato bi se morali kmetje med seboj povezati in skupaj nastopiti na trgu. Eden glavnih problemov ekološkega kmetijstva je premajhna pridelana količina (Slabe, 2005).

Kritična mesta na trgu ekoloških pridelkov in izdelkov (Hrustel Majcen in sod., 2006) so:

- premajhna prepoznavnost in dostopnost ekoživil na slovenskem trgu,
- premajhna pridelava ekoloških pridelkov oziroma živil (po količini in pestrosti),
- tržna nepovezanost pridelovalcev ekoživil,
- razpršenost in majhnost pridelovalcev,
- premajhna ozaveščenost slovenskega potrošnika,
- nezaupanje v ekološko pridelano hrano (oziroma v oznake in navedbe),
- nerazvita predelava ekoživil, zlasti živil živalskega porekla in konjunktornih rastlinskih živil,
- nepoznavanje standardov o kakovosti blaga s strani pridelovalcev in potrošnikov.

Slovenska kmetijska politika podpira razvoj ekološkega kmetijstva predvsem z neposrednimi plačili na hektar za pridelavo različnih kultur. Nekaj sredstev je namenjenih tudi raziskavam in razvoju ter investicijam v kmetijsko gospodarstvo, obnovam obstoječih trajnih nasadov in postavitvi novih, obnovi pašnikov, hlevov in gnojišč, kjer so za pridobitev sredstev ekološki kmetovalci točkovani višje kot konvencionalni in integrirani (Hutar, 2008).

3 MATERIALI IN METODE DELA

3.1 ANKETNI VPRAŠALNIK

Stanje na področju ekološkega kmetijstva v Beli krajini smo ugotovili s pomočjo ankete, v kateri so ekološki kmetje odgovarjali na splošna vprašanja o kmetijah in organizaciji ter na strokovna vprašanja o ekološki pridelavi kmetijskih rastlin in reji domačih živali. Vprašalnik je v prilogi B.

3.2 NAČIN IZVEDBE ANKETIRANJA

Naslove ekoloških kmetij v Beli krajini smo dobili s pomočjo zaposlenih na MKGP. Po telefonskem dogovoru z gospodarji kmetij smo se oglasili na njihovih kmetijah. Anketiranje smo izvajali v prvi polovici decembra, saj imajo v tem času kmetje nekoliko manj dela. Uporabili smo metodo osebnega spraševanja.

Pri vseh gospodarjih smo naleteli na prijazen in topel sprejem, kar nas je prijetno presenetilo. Od 78 ekoloških kmetij v Beli krajini smo obiskali 51 kmetij, kar predstavlja 65,4 odstotkov od vseh ekoloških kmetij.

3.3 OBDELAVA PODATKOV

Podatke, ki smo jih pridobili s pomočjo anketnega vprašalnika, smo obdelali z metodo opisne statistike in jih predstavili v preglednicah in slikah.

4 REZULTATI

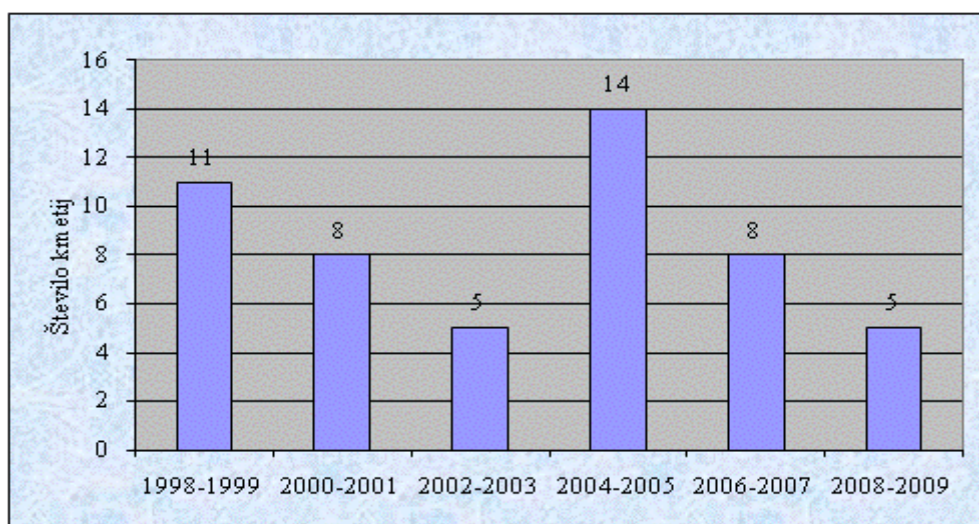
4.1 EKOLOŠKO KMETIJSTVO NA OBMOČJU BELE KRAJINE

4.1.1 Začetek kmetovanja po smernicah za ekološko kmetovanje

Leta 1997 so bile pri MKGP izdelane prve smernice za ekološko kmetovanje v Sloveniji. Iz odgovorov anketirancev je razvidno, da je že naslednje leto v Beli krajini po teh smernicah kmetovalo 5 anketirancev (10 %). MKGP je leta 1999 prvič namenilo ekološkemu kmetu neposredno plačilo zaradi manjšega pridelka kot pri konvencionalni pridelavi. Na ta način je kmete spodbudilo k razmisleku in odločitvi za ekološko kmetovanje, saj je bilo treba v veliko primerih najprej spremeniti razmišljanje. Iz preglednice 2 in slike 6 je razvidno, da je v letih 1998 in 1999 začelo kmetovati 22 % anketirancev. Naslednja štiri leta se je število na novo vključenih kmetij nekoliko zmanjšalo, to pomeni, da je v letih 2000 in 2001 pristopilo 16 % anketirancev, naslednji dve leti pa le še 10 % anketirancev. Največji odstotek anketirancev, ki so začeli kmetovati po standardih za ekološko kmetovanje, je ugotovljen v letih 2004 in 2005, in sicer 27 %. Sledita leti 2006 in 2007 s 16 % ter 2008 in 2009 z 10 % anketirancev.

Preglednica 2: Anketirani glede na začetek pristopa k ekološkemu kmetijstvu; Bela krajina, 1998-2009

Obdobje pristopa	Število	Delež v %
	N=51	N=100
1998-1999	11	22
2000-2001	8	16
2002-2003	5	10
2004-2005	14	27
2006-2007	8	16
2008-2009	5	10

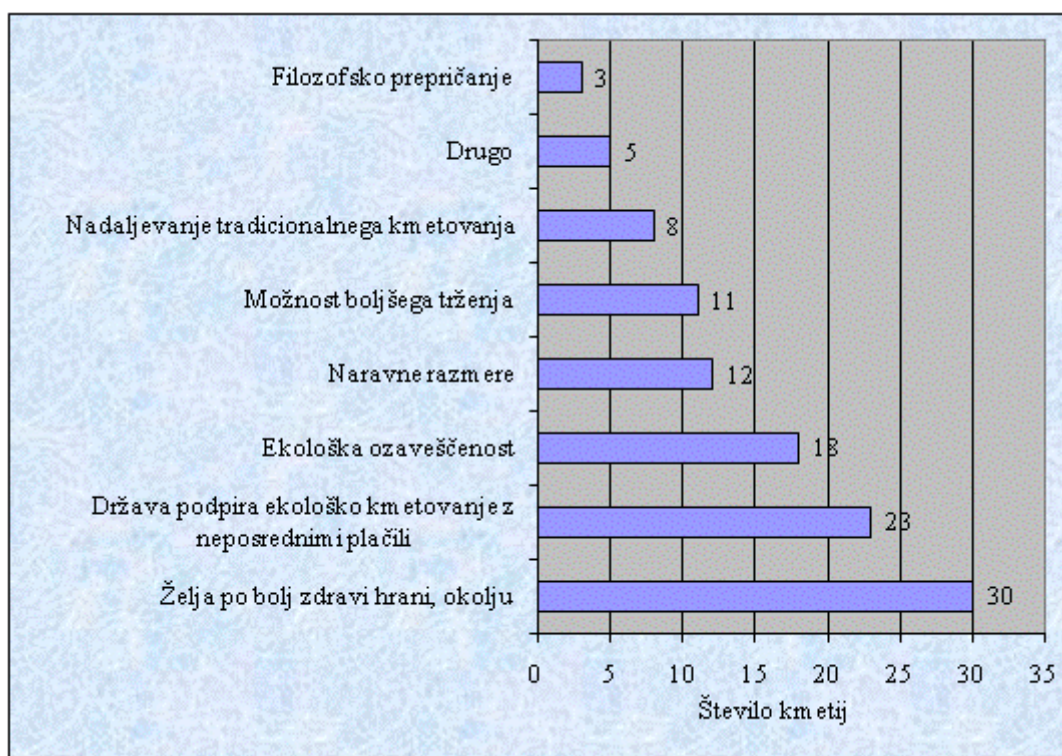

Slika 6: Anketirani glede na začetek pristopa k ekološkemu kmetijstvu; Bela krajina, 1998-2009

Po standardih za ekološko kmetovanje kmetuje vseh 51 anketirancev. Dva izmed njih upoštevata kmetovanje po biološko-dinamični metodi.

Razlogi za pristop k ekološkemu kmetovanju

Želja po bolj zdravi hrani in čistem okolju (slika 7) je bila pri več kot polovici kmetovalcev (59 %) odločilna, da so začeli kmetovati ekološko. Kar 45 % kmetovalcev je prepričala država z neposrednimi plačili, ki so za ekološko kmetovanje višja kot pri konvencionalnem načinu kmetovanja. K razširitvi ekološkega kmetijstva je veliko prispevala tudi ozaveščenost kmetovalcev, ki je bila odločilnega pomena pri 35 % anketirancev. Na 24 % anketiranih kmetij ni mogoče intenzivno kmetovanje zaradi naravnih razmer, zato so se kmetje lažje odločili za ekološko; boljše trženje izdelkov pa je za razlog navedlo 22 % anketirancev. Želja kmetov, da bi nadaljevali s tradicionalnim kmetovanjem, je bila prisotna pri 16 % anketirancev. Deset odstotkov anketirancev navaja druge vzroke za pristop, kot so nov izziv za delo in visoki stroški pri konvencionalnem načinu kmetovanja. Najmanj anketirancev je navedlo kot razlog za pristop k ekološkemu kmetovanju filozofsko prepričanje, in sicer samo 6 %.

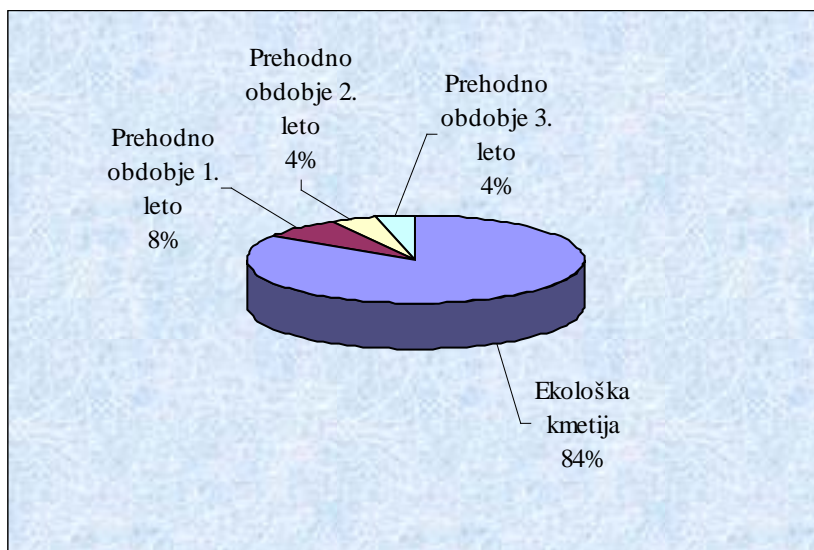
Slika 7: Anketirani glede na razlog za vstop v ekološko kmetovanje; Bela krajina, 1998-2009

4.1.2 Status v kontroli ekološkega kmetijstva

Iz preglednice 3 in slike 8 je razvidno, da ima od 51 anketiranih kmetij, ki so se vključile v kontrolo ekološkega kmetijstva status ekološka 43 kmetij (84 %). Osem kmetij je v postopku preusmeritve, v katerem bodo morali izpolniti vse pogoje za ekološki certifikat.

Preglednica 3: Anketirani glede na status v kontroli ekološkega kmetijstva; Bela krajina, 2009

Status	Število	Delež v %
	N=51	N=100
Ekološka kmetija	43	84
Prehodno obdobje 1. leto	4	8
Prehodno obdobje 2. leto	2	4
Prehodno obdobje 3. leto	2	4

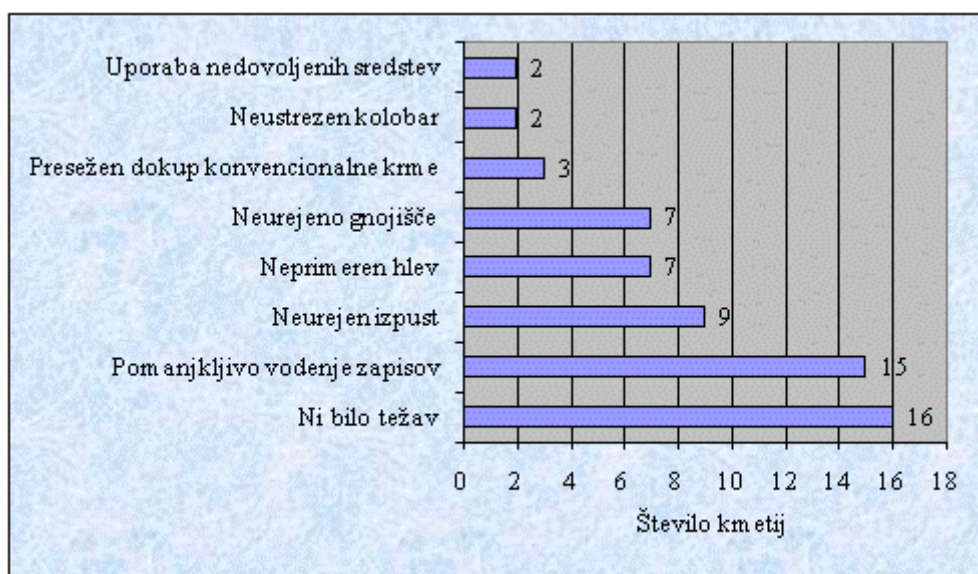
Slika 8: Sestava anketiranih glede na status v kontroli ekološkega kmetijstva; Bela krajina, 2009

4.1.3 Težave pri izpolnjevanju pogojev za ekološko kmetovanje

Največ anketirancev, to je 31 %, ni imelo nobenih težav pri izpolnjevanju zahtev za ekološko kmetovanje, saj so že v preteklosti kmetovali na podoben način, le da to ni bilo nikjer zabeleženo. Največji problem so predstavljali ekološkim kmetom pri pridobivanju statusa ekološke kmetije pomanjkljivo vodeni zapisi (29 %), kar je zabeleženo v preglednici 4 in prikazano na sliki 9. Osemnajst odstotkov anketirancev je imelo težave zaradi neurejenega izpusta, po 14 % anketirancev pa zaradi neurejenega gnojšča ali neurejenega hleva. Trije kmetovalci so dokupili preveč konvencionalne krme (6 %), neustrezen kolobar je bil težava pri dveh (4 %). Enak odstotek vprašanih je navedlo tudi uporabo različnih nedovoljenih sredstev pri pridobivanju statusa ekološke kmetije.

Preglednica 4: Anketirani po vrstah težav pri izpolnjevanju pogojev za ekološko kmetovanje; Bela krajina, 1998-2009

Težave	Število odgovorov	Delež v %
	N=51	N=100
Ni bilo težav	16	31
Pomanjkljivo vodenje zapisov	15	29
Neurejen izpust	9	18
Neprimeren hlev	7	14
Neurejeno gnojišče	7	14
Presežen dokup konvencionalne krme	3	6
Neustrezen kolobar	2	4
Uporaba nedovoljenih sredstev	2	4

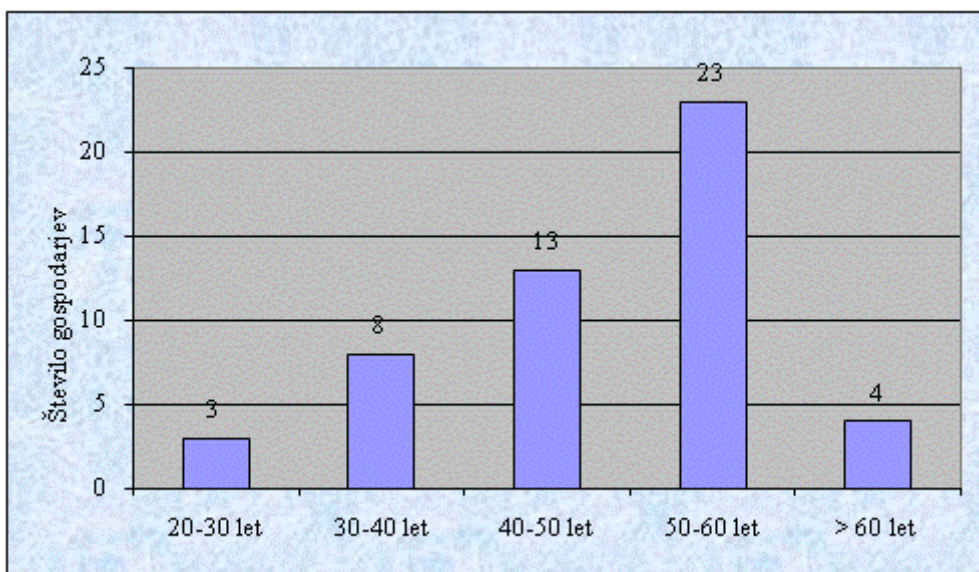

Slika 9: Anketirani po vrstah težav pri izpolnjevanju pogojev za ekološko kmetovanje; Bela krajina, 1998-2010

4.2 RAZPOLOŽLJIVI VIRI IN ZNAČILNOSTI PRIDELOVANJA

4.2.1 Starost gospodarja

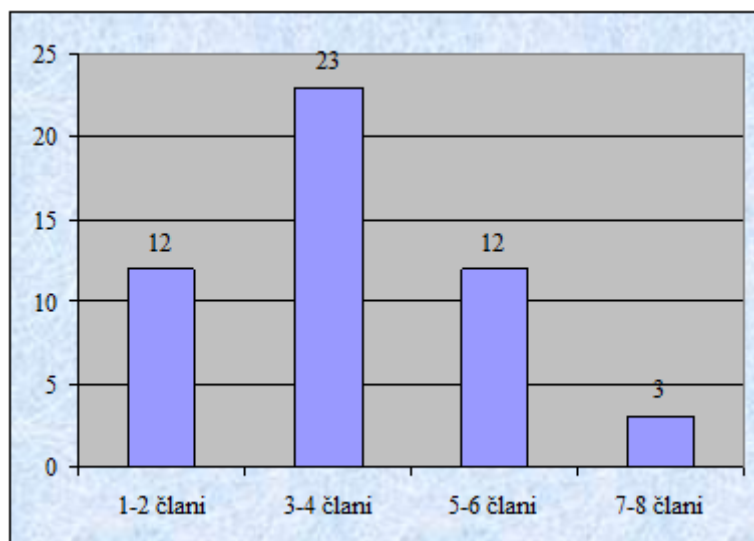
Iz slike 10 lahko ugotovimo, da je skoraj polovica gospodarjev ekoloških kmetij (45 %) v Beli krajini starih 50 do 60 let. Petindvajset odstotkov gospodarjev je starih 40 do 50 let. Gospodarjev, starih 30 do 40 let, je 16 %, nad 60 let ima 8 % anketiranih. Zelo obetajoče je, da je nekaj tudi mladih gospodarjev, starih 20 do 30 let, in sicer 6 % anketiranih.

Slika 10: Starost gospodarja na anketiranih ekoloških kmetijah; Bela krajina, 2009

4.2.2 Število družinskih članov

Na 50 anketiranih ekoloških kmetijah v Beli krajini živi skupaj 190 ljudi (slika 11). Največje število družinskih članov je 8, vendar je takšna samo ena kmetija. Največ kmetij ima 3 do 4 družinske člane, kar je 46 %. Štiriindvajset odstotkov kmetij ima 1 do 2 družinska člana, enak odstotek kmetij ima 5 do 6 družinskih članov. Samo 6 % družin ima 7 ali 8 članov. Na eni izmed anketiranih kmetij ne živi nihče, saj želijo oživeti vikend kmetijo.

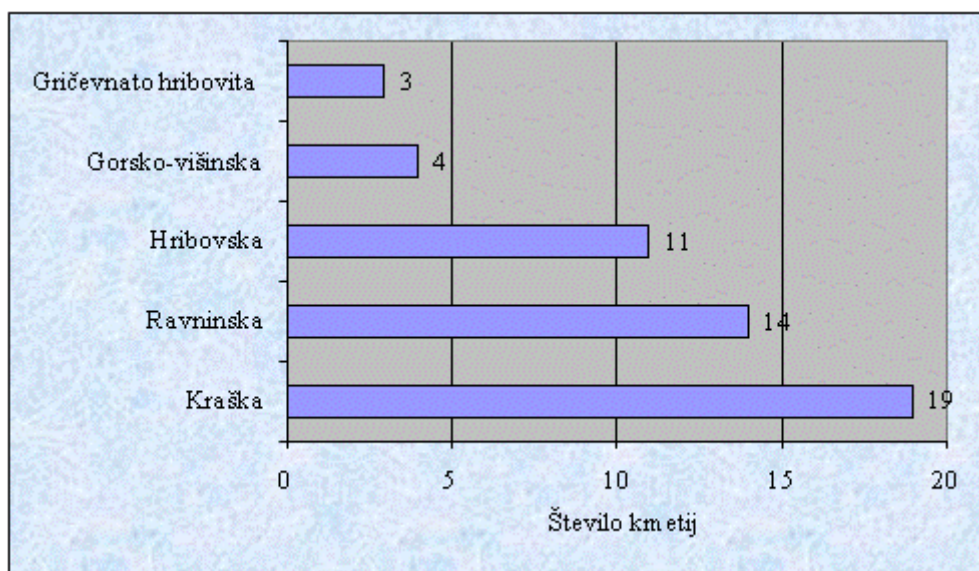
Slika 11: Število družinskih članov na anketiranih ekoloških kmetijah; Bela krajina, 2009

4.2.3 Vrsta kmetije glede na geografske in rastne razmere

Zaradi plitvega Krasa, ki se pojavlja na tem območju, je 19 kmetij (37 %) kraških kmetij (preglednica 5 in slika 12). Najboljše razmere za kmetovanje imajo ravninske kmetije (27 %). Ker pa so na obronkih Kočevskega gozda višje ležeče vasi, je 22 % hribovskih, 8 % gorsko višinskih in 6 % gričevnato hribovitih ekoloških kmetij. Celotna Bela krajina spada v območje z omejenimi dejavniki.

Preglednica 5: Anketirani glede na lego kmetije; Bela krajina, 2009

Lega	Število	Delež v %
	N=51	N=100
Kraška	19	37
Ravninska	14	27
Hribovska	11	22
Gorsko-višinska	4	8
Gričevnato hribovita	3	6

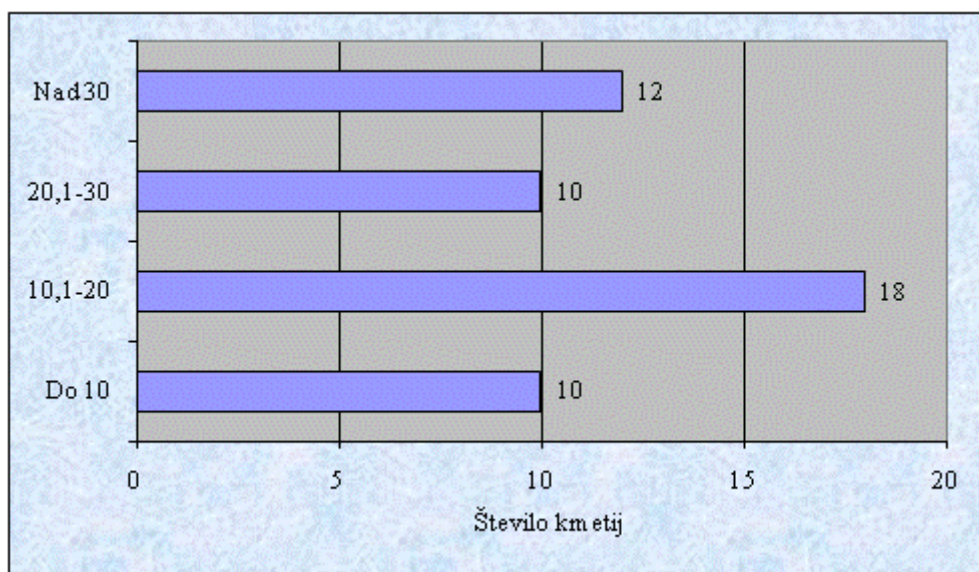
Slika 12: Anketirani glede na lego kmetije; Bela krajina, 2009

4.2.4 Velikost in način rabe zemljišč

Rezultati ankete (preglednica 6) so pokazali, da je povprečna velikost anketiranih belokranjskih ekoloških kmetij 23,8 ha, kar je v primerjavi s povprečno slovensko kmetijo veliko več (6,3 ha). Kmetijska zemljišča predstavljajo dobrih 66 % vseh zemljišč, kar znaša povprečno 15,8 ha/kmetijo. Zaradi omejenih dejavnikov rabe kmetijskih zemljišč je največ travnikov in pašnikov, v povprečju 11,6 ha/kmetijo. Dodaten vir zaslužka predstavlja kmetom tudi gozd, ki obsega v povprečju 8 ha/kmetijo. Precej manjše so možnosti za poljedelstvo, saj je na kmetiji povprečno 3,7 ha njiv. Anketirane kmetije imajo v povprečju še 0,3 ha sadovnjaka, 0,1 ha vinograda in 0,04 ha vrta. Presenetljivo je, da se kljub zelo ugodni legi za vinogradništvo odloči za ekološko vinogradništvo zelo malo gospodarjev kmetij ali pa imajo vinograd izločen iz ekološke kontrole. Na eni izmed anketiranih ekoloških kmetij nimajo zemljišč, ukvarjajo se samo s čebelarstvom.

Preglednica 6: Velikost in način rabe kmetijskih zemljišč na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009

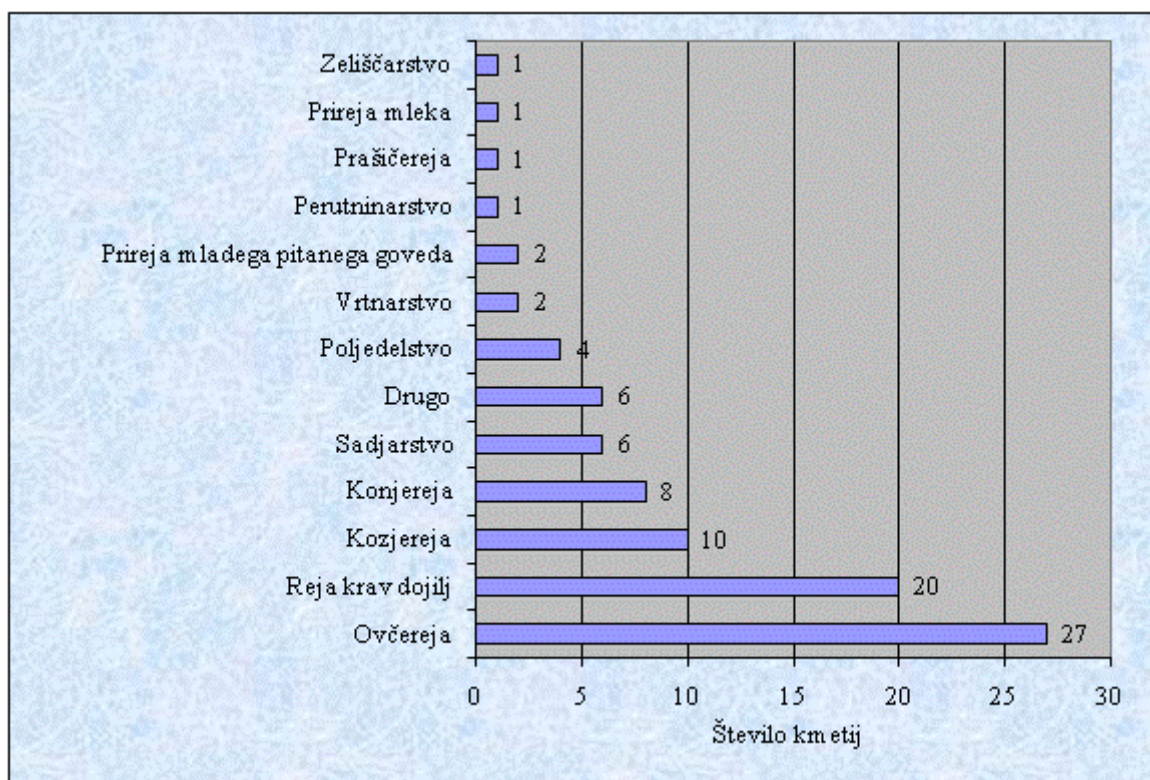
Način rabe	Skupno število hektarjev	Povprečno ha/kmetijo
Zemljišča skupaj	1188	23,8
Gozd	399	8
Kmetijska zemljišča skupaj	789	15,8
Travniki in pašniki	580	11,6
Njive	185	3,7
Sadovnjaki	17	0,3
Vinogradi	4,5	0,1
Vrtovi	2	0,04

Slika 13: Anketirani po velikosti kmetije; Bela krajina, 2009

4.2.5 Proizvodna usmeritev na kmetiji

Na anketiranih ekoloških kmetijah je glavna proizvodna usmeritev živinoreja (slika 14). Prevladuje ovčereja, predvsem zaradi območij z omejenimi dejavniki ter zaradi velikega povpraševanja po jagnjetini. Z ovčerejo se torej ukvarjajo na 27 kmetijah (53 %), krave dojilje imajo na 20 kmetijah (39 %), koze na 10 kmetijah (18 %). Konjereja se ponovno širi in je na 8 kmetijah (14 %), v večini ljubiteljsko sadjarstvo je značilno za 12 % anketiranih kmetij. V večjem obsegu se s poljedelstvom ukvarjajo na 4 kmetijah (8 %), z vrtnarstvom pa le na 2 kmetijah (4 %). Prirreja mladega pitanega goveda poteka na 2 kmetijah (4 %), obseg prašičereje in perutninarstva je majhen. Eden izmed anketiranih kmetovalcev se ukvarja s prirrejo ovčjega in kozjega mleka (2 %). Zeliščarstvo je glavna proizvodnja dejavnost samo ene kmetije, vendar je bilo iz pogovora s kmeti razvidno, da je po zeliščih veliko povpraševanje.

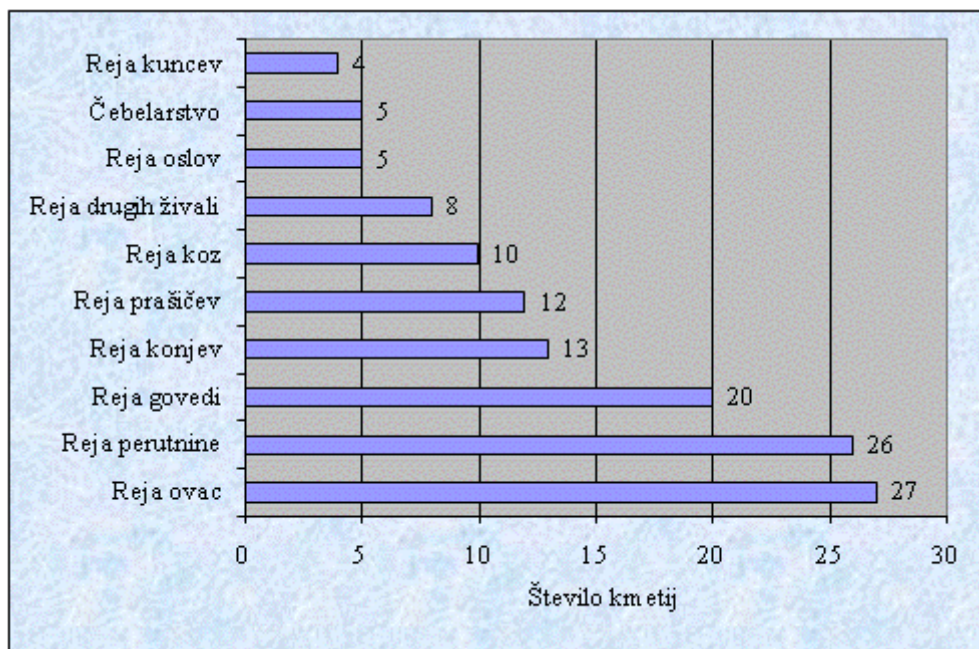
Slika 14: Anketirani po proizvodni usmerjenosti; Bela krajina, 2009

4.2.6 Vrsta in število domačih živali na kmetiji

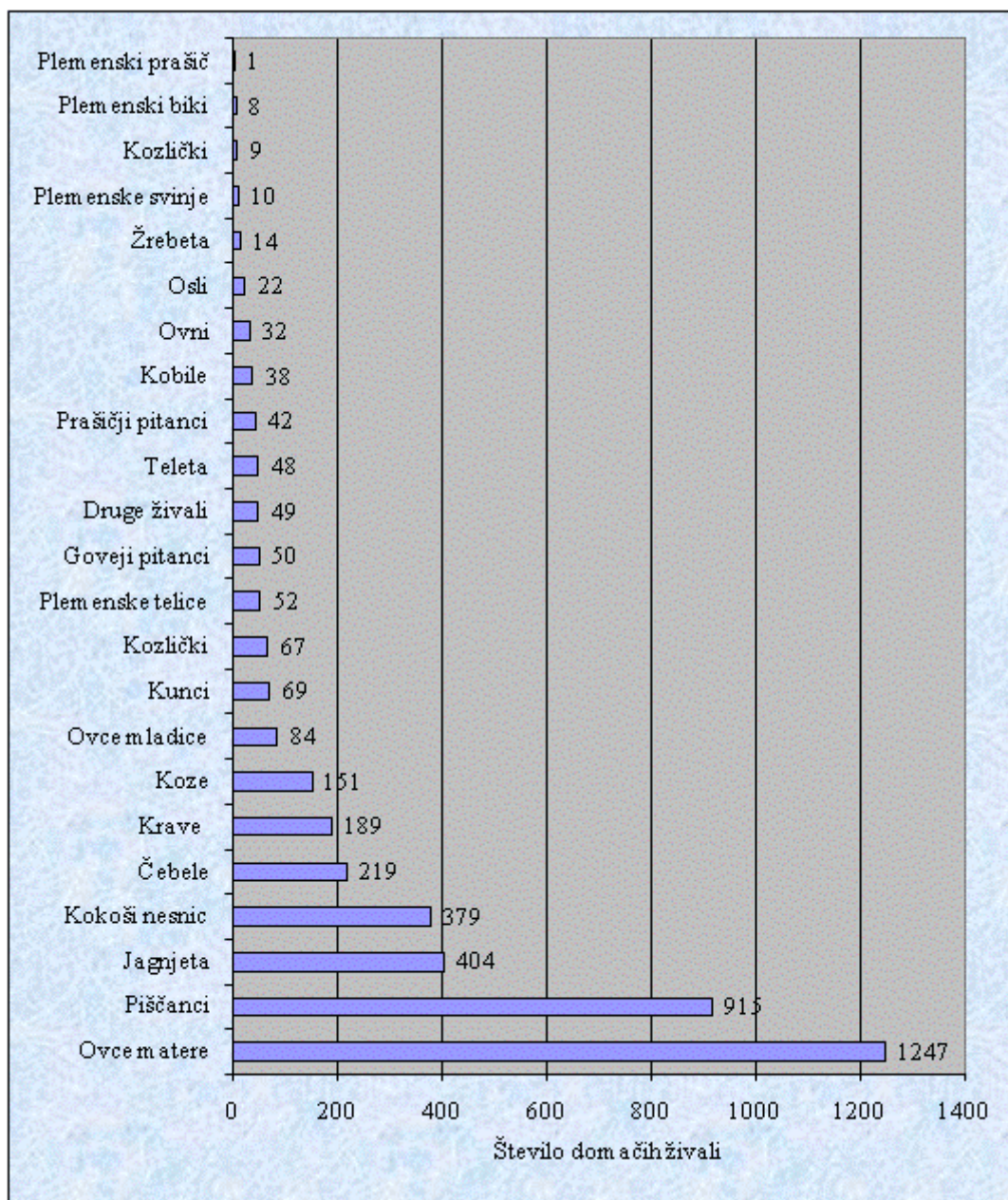
Rezultati ankete so potrdili domnevo, da se največ ekoloških kmetov v Beli krajini ukvarja z ovčerejo, in sicer na 27 kmetijah (53 %), kar prikazuje preglednica 7. Največ je ovc mater (1247), jagnjet je 404, ovc mladic 84 in oinov 32. Na drugem mestu je perutninarstvo z 51 %, skupaj imajo anketirani 379 nesnic in 915 piščancev. Na eni izmed teh kmetij imajo ekološke piščance tudi za prodajo (800 živali). Govedo redijo na 20 kmetijah (39 %) v skupnem številu 347 živali. Krav dojlj je 189 glav, plemenskih telic 52, mladih govejih pitancev 50, telet 48 in 8 plemenskih bikov. Na četrtini anketiranih kmetij se ljubiteljsko ukvarjajo s konjerejo, kobil imajo 38, konjev 6, žrebet pa 14. Glede na rezultate ankete je na petem mestu praščereja, s katero se ukvarjajo na 12 kmetijah, in sicer s 53 živalmi. Na dveh kmetijah imajo plemenske svinje, na eni tudi merjasca. Kozjereja je prisotna na 8 kmetijah (16 %) s 227 živalmi. Z ekološkim čebelarstvom se ukvarjajo na 5 kmetijah, kjer imajo 219 panjev. Izstopa ena kmetija z 200 panji, ki ima 91 % vseh čebel. Na prav toliko kmetijah imajo tudi osle (22 živali), kunce imajo na 4 kmetijah (69 živali). V manjšem obsegu kmetje redijo tudi druge domače živali, kot so vodna perutnina in jelenjad. Tako imajo na anketiranih ekoloških kmetijah skupaj 3886 živali in 219 panjev čebel.

Preglednica 7: Vrste in število domačih živali na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009

Vrsta živali	Število kmetij	Število živali	Povprečno na kmetijo
Krave	20	189	9,5
Plemenske telice	9	52	5,8
Plemenski biki	7	8	1,1
Goveji pitanci	13	50	3,8
Teleta	8	48	6
Kobile	13	38	2,9
Konji	5	6	1,2
Žrebeta	9	14	1,6
Plemenske svinje	2	10	5
Plemenski prašič	1	1	1
Prašičji pitanci	12	42	3,5
Ovce matere	27	1247	46,2
Ovce mladice	12	84	7
Ovni	27	32	1,2
Jagnjeta	25	404	16,2
Koze	10	151	15,1
Kozli	8	9	1,1
Kozlički	9	67	7,4
Kunci	4	69	17,3
Kokoši nesnice	26	379	15,2
Piščančji pitanci	5	915	183
Čebele (panji)	5	219	43,8
Oslji	5	22	5,5
Drugo	8	49	6

Slika 15: Anketirani glede na vrsto in število rejenih živali na kmetijah; Bela krajina, 2009

Slika 16: Vrste in število domačih živali na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009

Da smo dobili število glav velike živine oziroma obtežitev na anketiranih ekoloških kmetijah v Beli krajini, smo število posameznih skupin domačih živali pomnožili s koeficientom GVŽ. Izračunana obtežba kaže, da prvo mesto zaseda govedo z 49,3 %, kar predstavlja skupno 289,4 GVŽ oziroma 347 živali. Sicer največje število živali predstavlja drobnica, vendar je to 38,2 % ali 224,5 GVŽ. Na tretjem mestu so konji s skupno 45 GVŽ, četrto mesto pa zasedajo prašiči s 13,6 GVŽ. Oslji skupaj predstavljajo 11 GVŽ in jih uvrščamo na 5. mesto. Perutnina je sicer pogosta na kmetijah, vendar predstavlja skupaj le 4 GVŽ. Na 50 anketiranih kmetijah je tako skupno 587,5 GVŽ. Da smo dobili povprečno obremenitev na kmetijo smo delili skupno število GVŽ (587,59) s skupnim številom kmetijskih zemljišč (789 ha). Povprečna obremenitev je 1,34 GVŽ/ha.

Preglednica 8: Število domačih živali, preračunanih na GVŽ, na vseh anketiranih kmetijah; Bela krajina, 2009

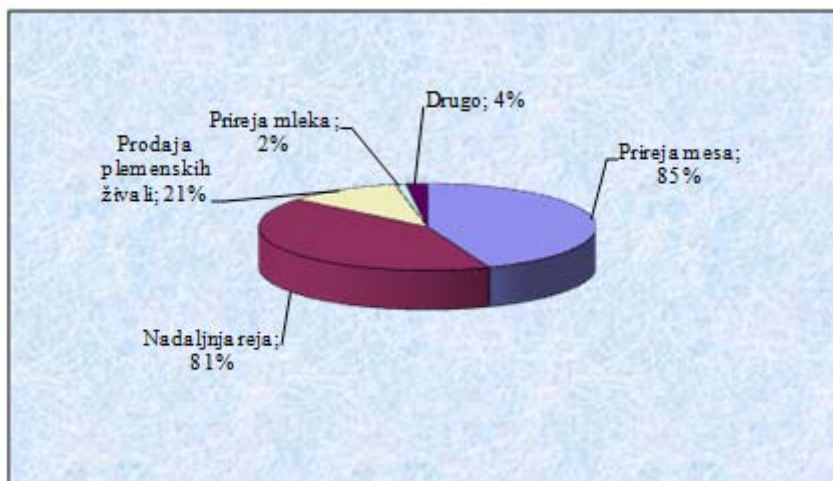
Skupina živali	Skupno število	Število GVŽ
Govedo	347	289,4
Drobnica	1523	224,5
Konji	59	45
Prašiči	53	13,6
Oslji	22	11
Perutnina	1304	4

4.2.7 Namen reje domačih živali

Iz preglednice 9 in slike 17 je razvidno, da največ ekoloških kmetov v Beli krajini redi domače živali za prirejo mesa, in sicer 85 %. Večina si tudi doma vzredi živali za nadaljnjo rejo doma (81 %). Na 10 kmetijah (21 %) prodajajo tudi plemenske živali drugim rejcem na ekoloških kmetijah. Na dveh kmetijah (4 %) redijo živali za reprodukcijo čistopasemskih živali. Le eden izmed anketiranih se ukvarja s prirejo mleka. Na treh kmetijah ne redijo živali.

Preglednica 9: Sestava anketiranih glede na namen reje domačih živali; Bela krajina, 2009

Namen reje	Število	Delež v %
	N=48	N=100
Prireja mesa	41	85
Nadaljnja reja	39	81
Prodaja plemenskih živali	10	21
Prireja mleka	1	2
Drugo	2	4

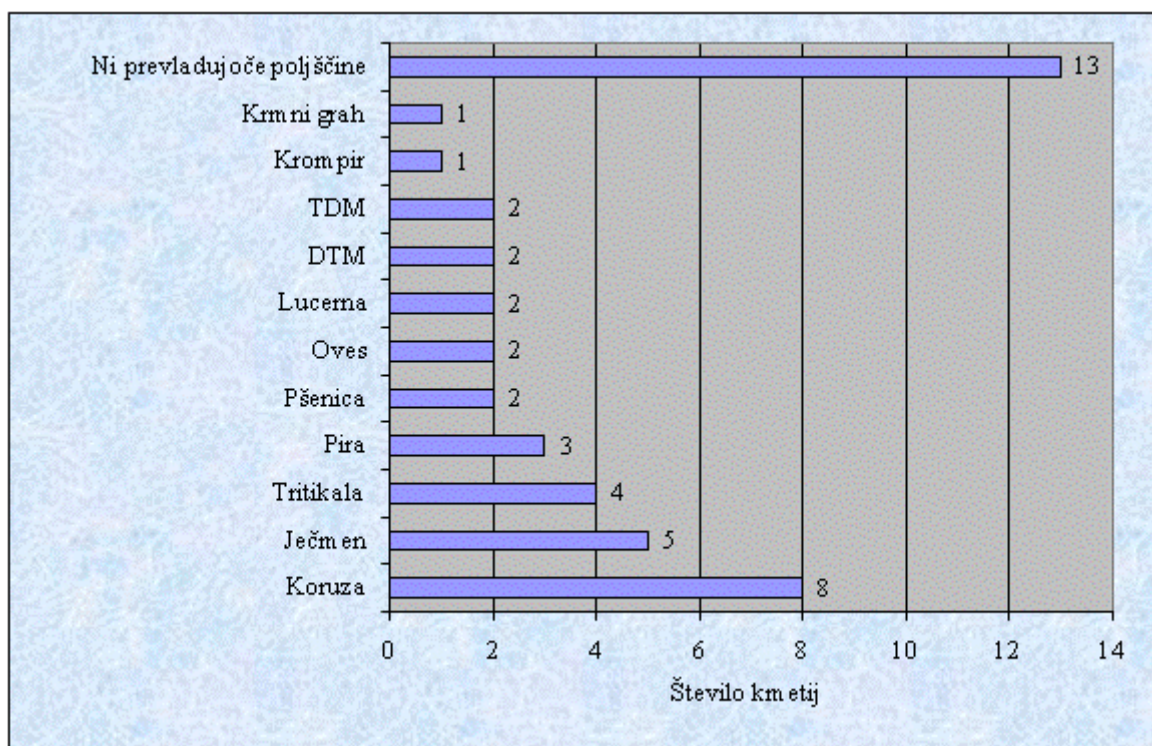
Slika 17: Anketirani glede na namen reje domačih živali; Bela krajina, 2009

4.2.8 Avtohtone pasme domačih živali na ekoloških kmetija

Avtohtone pasme domačih živali so dodatno subvencionirane, zato se njihovo število povečuje. Na 25 kmetijah (49 %) redijo avtohtone pasme, največ jih je pri ovčerejcih (13 kmetij ima belokranjsko pramenko, 4 jezersko-solčavsko ovco, 1 bovško ovco). Posavski konj, cikasto govedo, krškopoljski prašič so na po 2 kmetijah, na eni pa slovenski hladnokrvni konj, drežniška koza in kranjska čebela. Belokranjska pramenka je avtohtona pasma na tem območju, zato se kmetje odločajo v zadnjih letih za to pasmo.

4.2.9 Pridelovanje poljščin na njivah

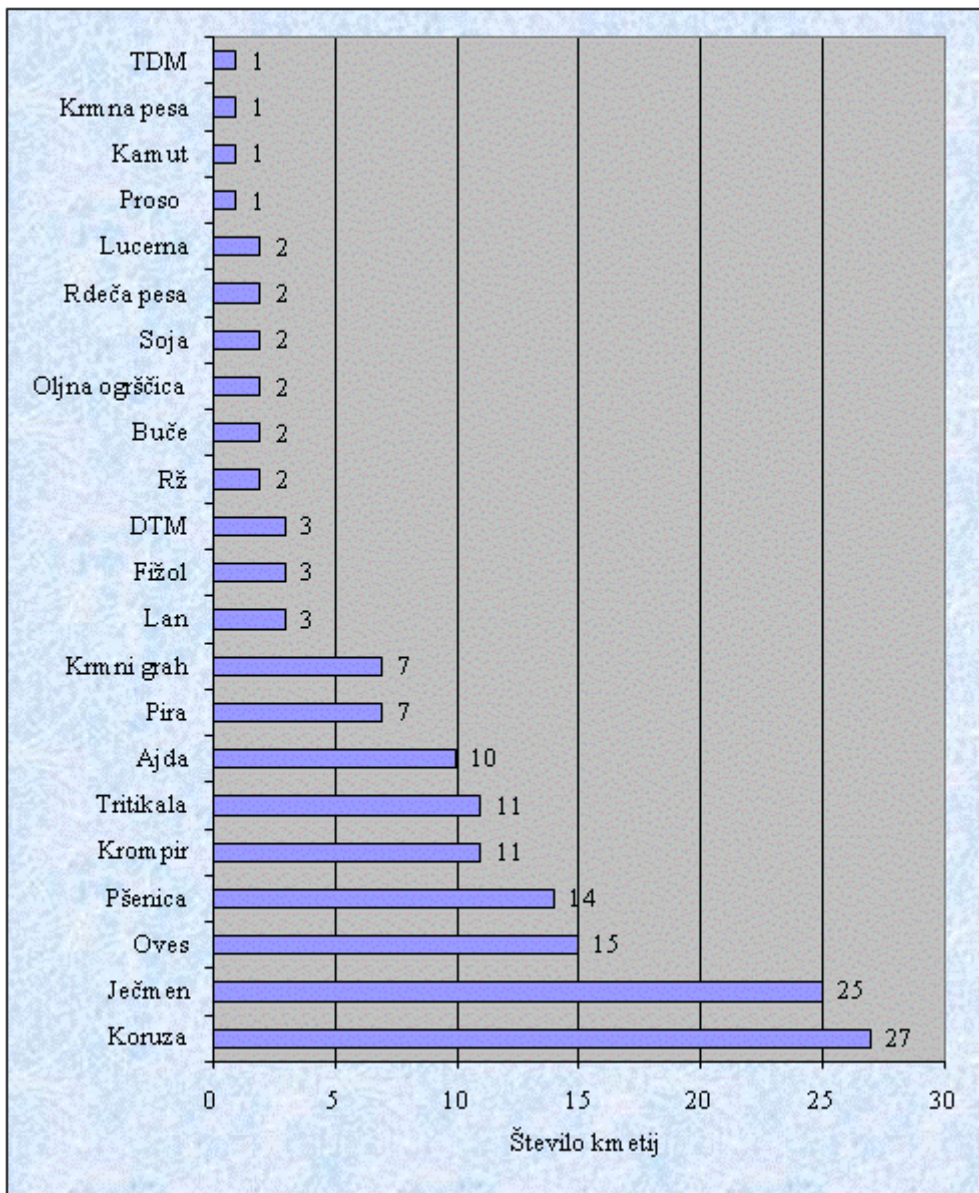
Na razdrobljenih belokranjskih poljih je tudi na ekoloških kmetijah prevladujoča koruza, in sicer na 8 kmetijah, to je 21 % anketiranih kmetij (slika 18). Na petih kmetijah so najbolj razširjene druge poljščine, kot so ječmen (5 kmetijah), tritikala (4 kmetijah) in pira (3 kmetijah). Pšenica, oves, lucerna, DTM in TDM prevladujejo med poljščinami na po dveh kmetijah, krompir in krmni grah pa na po eni. Na 13 kmetijah (33 %), ki smo jih anketirali, so deleži poljščin podobni.

Slika 18: Anketirani po prevladujoči poljščini; Bela krajina, 2009

Na ekoloških kmetijah v Beli krajini je dokaj pester izbor poljščin (slika 19). Največ anketiranih kmetovalcev prideluje koruzo (27 kmetij), nato ji sledi ječmen (25 kmetij). Na tretjem mestu je po pogostosti oves (na 15 kmetijah) in četrtem mestu pšenica (na 14 kmetijah). Krompir in tritikalo prideluje po 11 kmetovalcev, ajdo 10, piro in krmni grah 7 anketiranih kmetovalcev. Lan, ki je v preteklosti bil zelo pogost na belokranjskih njivah, sejejo sedaj samo na treh kmetijah, prav tako tudi fižol in DTM. Rž, buče, oljno ogrščico,

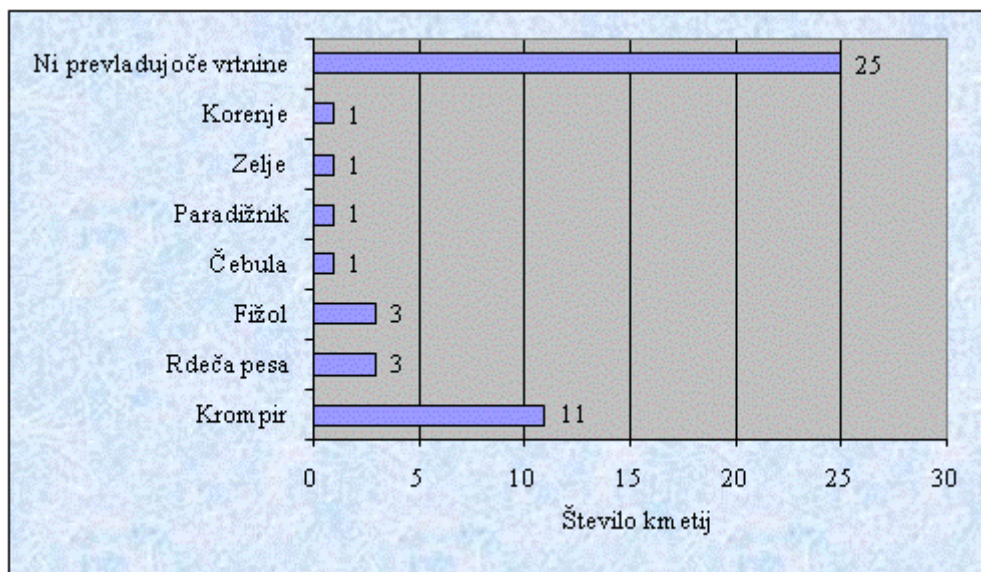
sojo, rdečo pesa in lucerno pridelujejo na po dveh anketiranih kmetijah, proso, kamut, krmno pesa in TDM pa na po eni belokranjski ekološki kmetiji. Na 12 kmetijah (24 %) pa sploh nimajo poljščin.

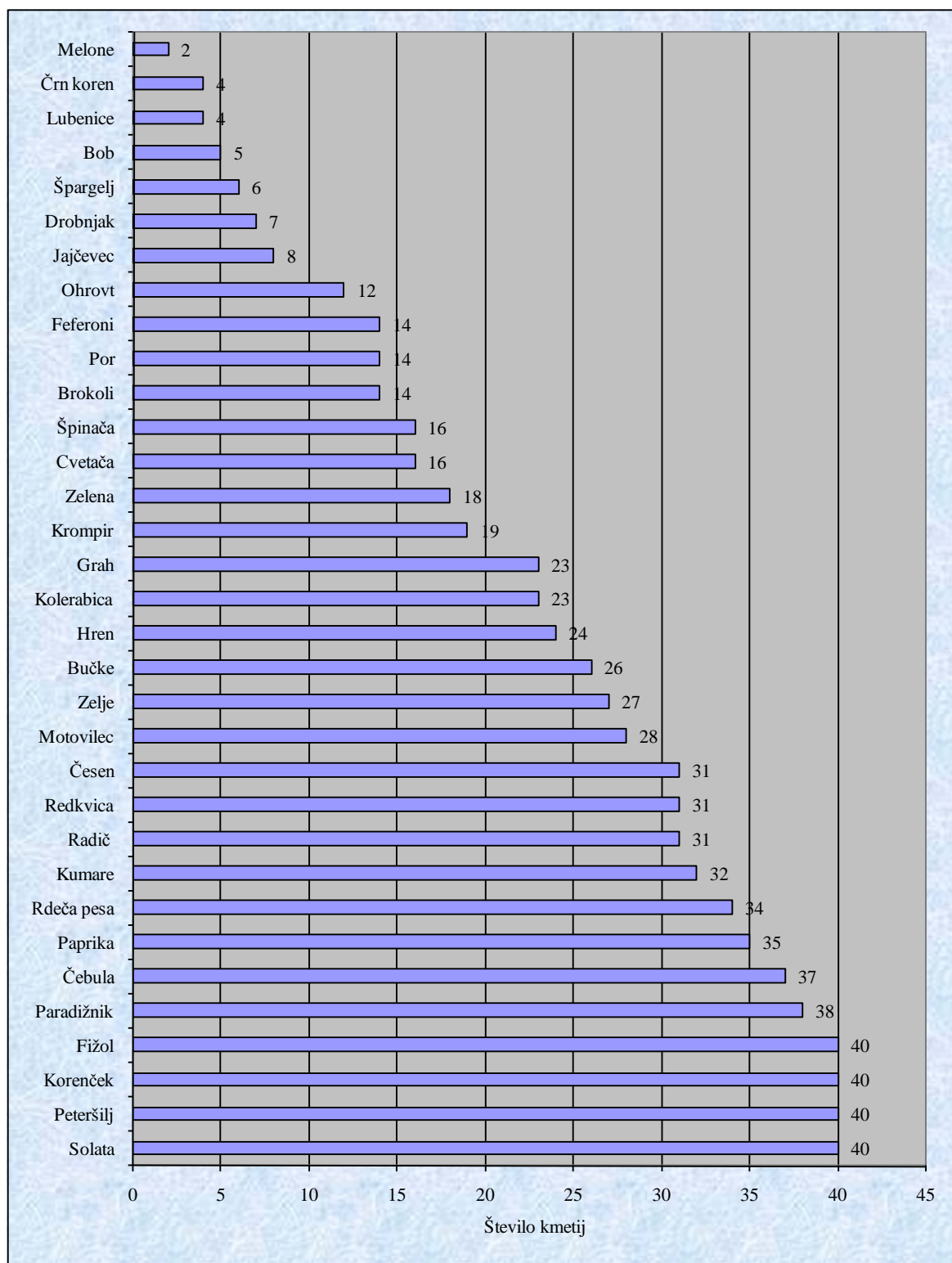
Slika 19: Anketirani po pridelovanju posameznih poljščin; Bela krajina, 2009

4.2.10 Pridelovanje vrtnin na njivah in vrtovih

Od 41 kmetij, ki pridelujejo vrtnine (slika 20), kar na 61 % ni prevladujoče vrtnine. Na 11 kmetijah (27 %) prevladuje krompir, na treh prevladuje rdeča pesa in fižol. Čebula, paradižnik, zelje in korenje pa prevladujejo le na eni kmetiji.

Slika 20: Anketirani po deležu posamezne vrtnine; Bela krajina, 2009

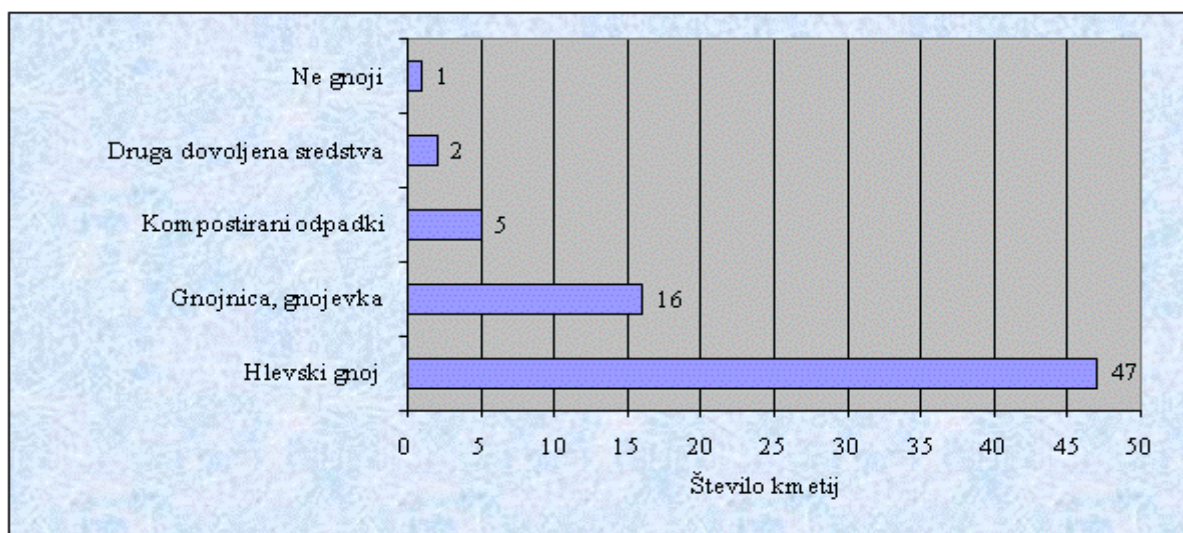
Slika 21: Anketirani glede na pridelavo vrtnin; Bela krajina, 2009

4.2.11 Gnojenje njiv, vrtov in travnikov

Preglednica 10 in slika 22 prikazujeta, da je hlevski gnoj najpogostejše gnojilo na anketiranih belokranjskih ekoloških kmetijah, in sicer ga uporablja 94 % kmetovalcev. Drugo najpogostejše gnojilo sta gnojnica in gnojevka, in sicer na 16 kmetijah (32 %). Kompostirane odpadke uporabljajo le na 5 kmetijah (10 %). Na dveh kmetijah so kupili briketirana organska gnojila, ki pa predstavljajo dodaten strošek. Eden izmed anketiranih ekoloških kmetov zemlje ne gnoji.

Preglednica 10: Anketirani glede na vrsto gnojila za gnojenje njiv, vrtov in travnikov; Bela krajina, 2009

Gnojilo	Število	Delež v %
	N=50	N=100
Hlevski gnoj	47	94
Gnojnica, gnojevka	16	32
Kompostirani odpadki	5	10
Druga dovoljena sredstva	2	4
Ne gnoji	1	2

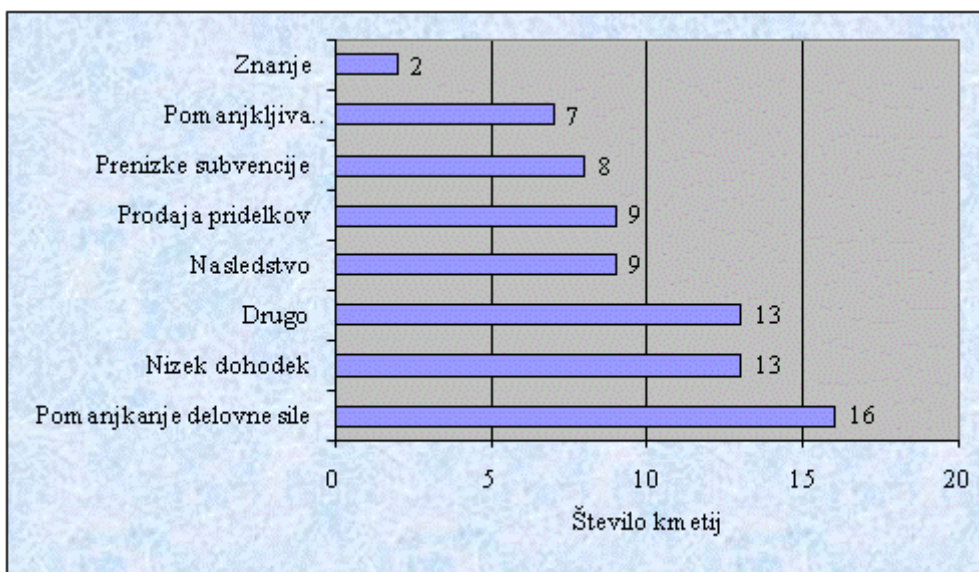

Slika 22: Anketirani po vrsti gnojila za gnojenje njiv, vrtov in travnikov; Bela krajina, 2009

4.2.12 Težave na ekološki kmetiji

Iz anketnih odgovorov (slika 23) je razvidno, da ni kmetije, ki se ne bi srečevala s temi ali onimi težavami. Če pa te nastopijo, so gospodarji vseh kmetij zavzemajo, da jih čim prej odpravijo. Na 16 kmetijah (31 %) jim primanjkuje delovnih moči. Zelo pogost je tudi nizek dohodek na družinskega člana, ki je težava za 13 kmetovalcev. Nasledstvo je ena večjih težav na 9 kmetijah (18 %), kar je slabo, saj so te kmetije zelo dobro razvite in bi bilo kmetovanje škoda opustiti. K tržnemu kmetovanju bi tudi veliko prispevala boljša organiziranost kmetovalcev med seboj in posredniki. Kot težavo pri organizaciji prodaje na domu, na tržnici ali s posrednikom, je navedlo 9 anketiranih kmetovalcev. Sedemnajst odstotkov anketiranih je mnenja, da so subvencije prenizke. Na 7 kmetijah (14 %) imajo zastarelo mehanizacijo, 2 kmetovalca skrbi premalo znanja o kmetijstvu. Trinajst ekoloških kmetov v Beli krajini je navedlo še druge vzroke, kot so: premalo zemlje, razdrobljenost,

neskladja (MKGP, inštitucijami za kontrolo in Agencijo za kmetijske trge), stara poslopja in drugo.

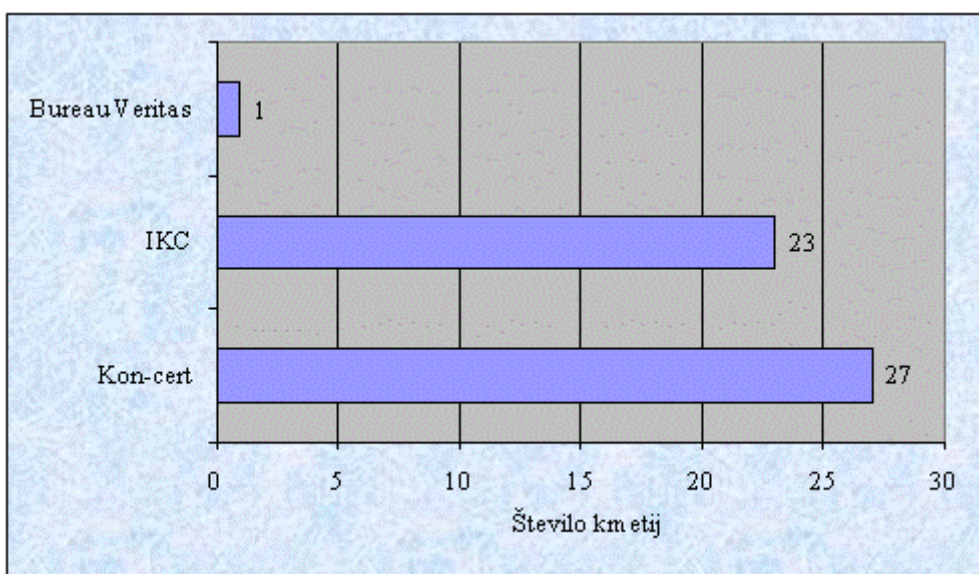

Slika 23: Anketirani po vrstah težav pri ekološkem kmetovanju; Bela krajina, 1998-2009

4.3 KONTROLA NA EKOLOŠKIH KMETIJAH

4.3.1 Izvajanje kontrole

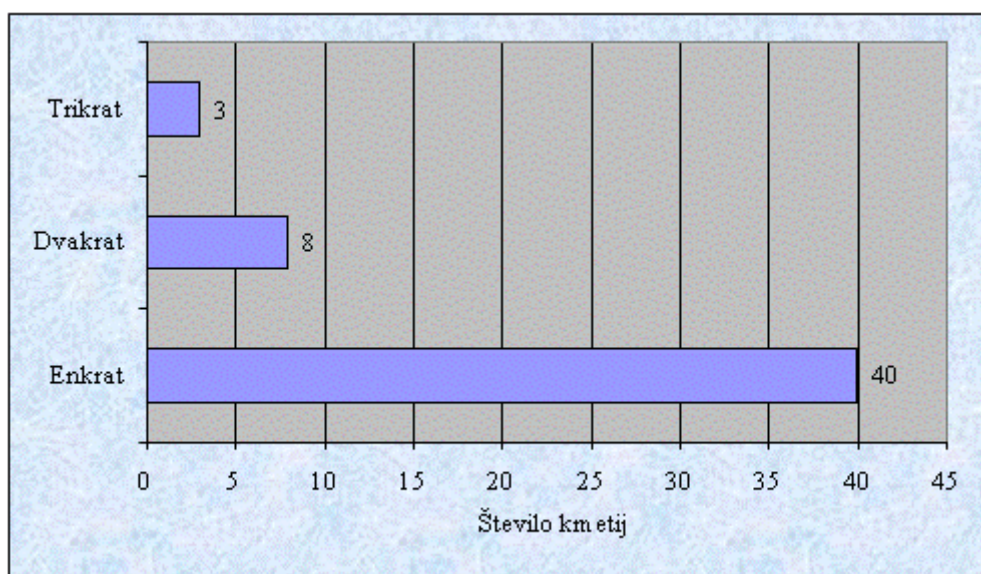
Na več kot polovici kmetij (53 %) izvaja kontrolo Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvo Maribor (Kon-cert). Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru (IKC) izvaja kontrolo na 45 %, pri kontrolni službi Bureau Veritas je samo en anketiran ekološki kmet (2 %).

Slika 24: Anketirani glede na članstvo v kontrolni organizaciji; Bela krajina, 2009

4.3.2 Obiski kontrolorja

Enkratni letni obisk kontrolorja je bil izveden na 40 kmetijah (78 %). Na šestnajst odstotkih kmetij se je kontrolo izvajalo dvakrat, trikrat pa samo na 6 % anketiranih ekoloških kmetij, kar dokazuje, da ni veliko nepravilnosti pri tovrstnem načinu kmetovanja v Beli krajini.

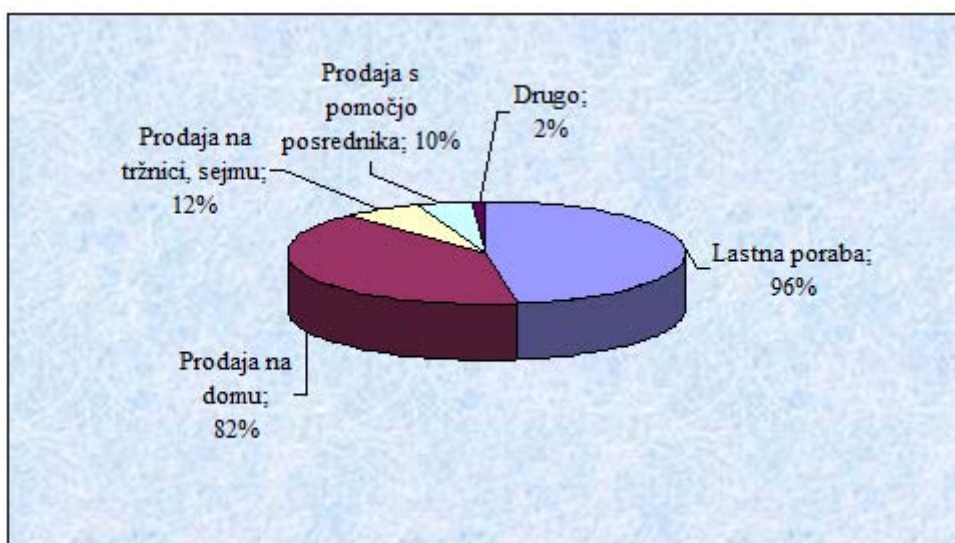

Slika 25: Anketirani po pogostosti obiska kontrolorjev; Bela krajina, 2009

4.4 PRODAJA IN OCENA TRŽNIH RAZMER

4.4.1 Poraba pridelkov in izdelkov

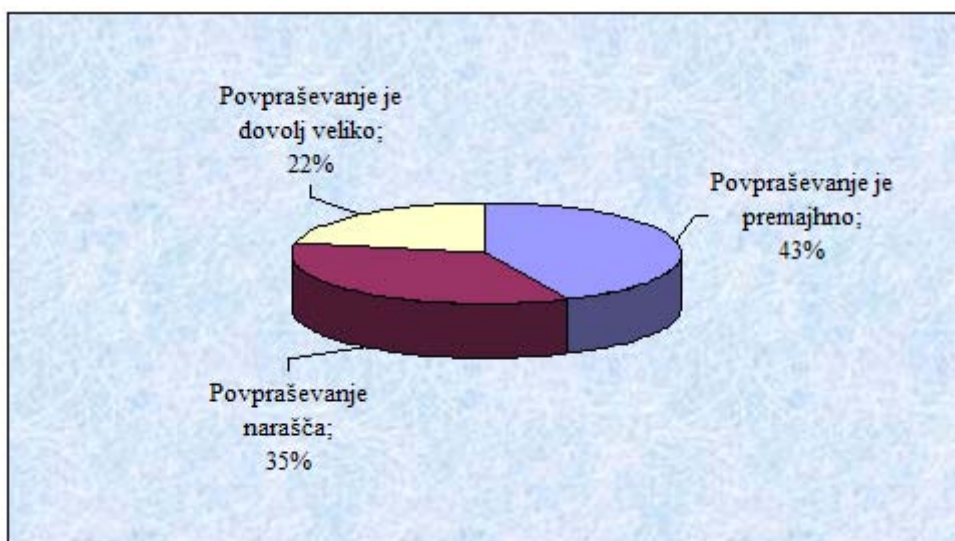
Iz slike 26 je razvidno, da skoraj vsi anketiranci (96 %) pridelke in izdelke, ki jih pridelajo, vzredijo in predelajo, porabijo med drugim za samooskrbo. Velika večina jih prodaja tudi na domu (82 %). Le 12 % anketiranih prodaja pridelke na tržnici. Pet anketirancev (10 %) pa prodaja tudi s pomočjo posrednika. Eden izmed anketiranih ekoloških kmetov za zdaj vse vzrejene domače živali vključi v nadaljnjo rejo doma.

Slika 26: Sestava anketiranih po načinu uporabe proizvodov na ekoloških kmetijah; Bela krajina, 2009

4.4.2 Povpraševanje po ekološko pridelani hrani

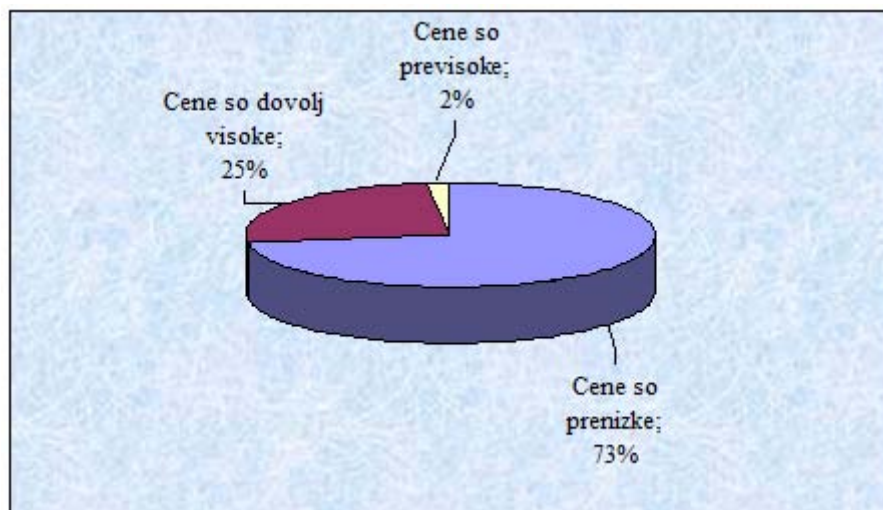
Slika 27 prikazuje, da nekaj manj kot polovica (43 %) anketiranih ekoloških kmetov v Beli krajini meni, da je povpraševanje po tovrstno pridelani hrani premajhno. Po drugi strani pa jih 35 % meni, da so potrošniki vse bolj ozaveščeni in da povpraševanje iz leta v leto narašča. Na 11 kmetijah (22 %) s prodajo nimajo težav in pravijo, da je povpraševanje dovolj veliko glede na obseg pridelave.

Slika 27: Sestava anketiranih po oceni povpraševanja po ekološko pridelani hrani; Bela krajina, 2009

4.4.3 Ustreznost cene ekološko pridelane hrane

Skoraj dve tretjini (73 %) anketiranih gospodarjev meni, da so cene prenizke, saj prodajo svojo ekološko pridelano hrano po konvencionalnih cenah. Četrtnina anketiranih je mnenja, da so cene dovolj visoke, saj razliko pokrijejo neposredna plačila za ekološko kmetovanje. Samo eden izmed anketiranih ekoloških kmetov meni, da so cene ekoloških pridelkov in izdelkov previsoke.

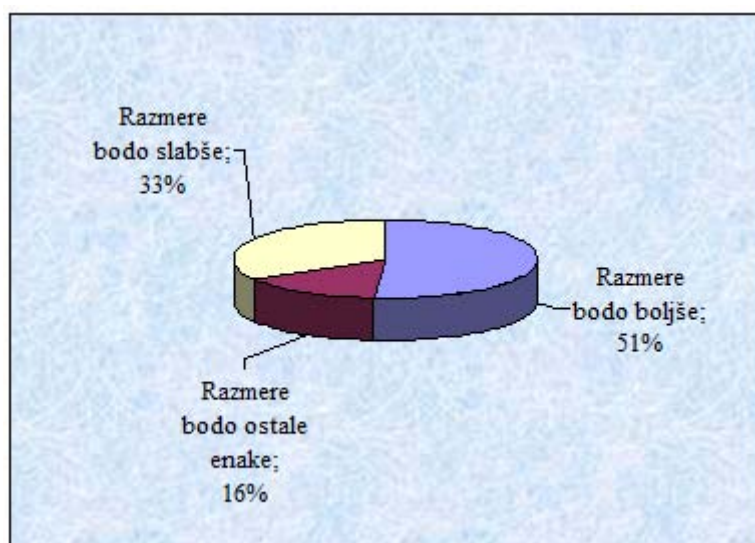

Slika 28: Sestava anketiranih po oceni ustreznosti cen za ekološko pridelano hrano; Bela krajina, 2009

4.5 OCENA RAZMER NA PODROČJU EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

4.5.1 Razmere v ekološkem kmetijstvu v prihodnje

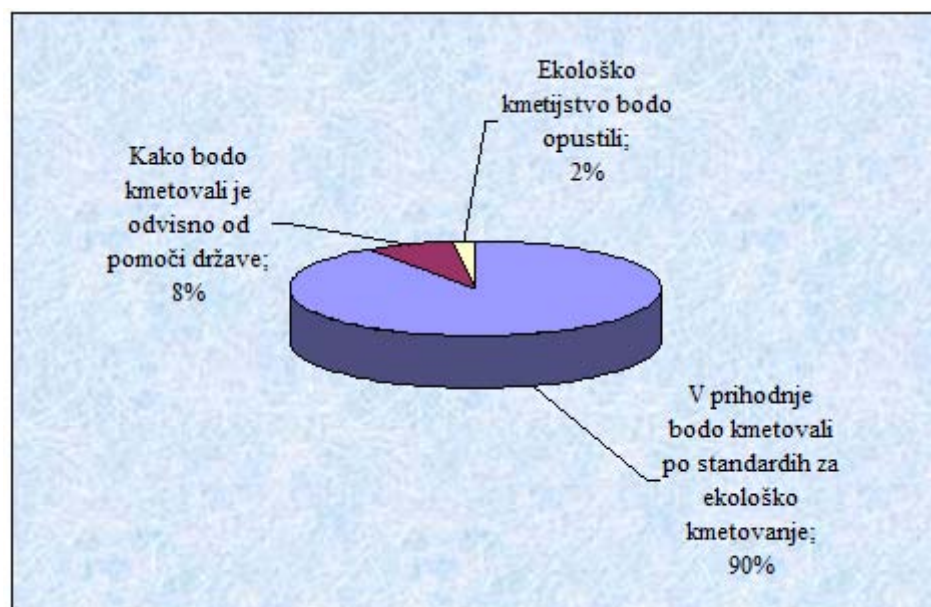
Belokranjci so zelo optimistični glede ekološkega kmetijstva (slika 29): mislijo in upajo, da bodo razmere iz leta v leto boljše. Takšnega mnenja jih je 51 % oziroma 26 anketiranih kmetovalcev. Pravijo, da se je že in da se bo povečala ozaveščenost potrošnikov. Sedemnajst anketiranih gospodarjev dvomi v uspešnost ekološkega kmetijstva zaradi recesije gospodarstva in zato upajo, da bodo razmere ostale vsaj enake. Sedemnajst anketirancev meni, da se bodo razmere za ekološko kmetijstvo poslabšale.

Slika 29: Sestava anketiranih po oceni razmer v ekološkem kmetijstvu v prihodnje; Bela krajina, 2009

4.5.2 Kmetovanje po standardih ekološkega kmetovanja v prihodnje

Večina (90 %) anketiranih bo kmetovala po standardih za ekološko kmetovanje tudi v prihodnje (slika 30). Osem odstotkov še ni odločenih, kako bodo kmetovali po zaključku petletnega obdobja, menijo, pa da je to odvisno predvsem od finančne pomoči države. Eden izmed kmetovalcev se bo najverjetneje preusmeril nazaj v konvencionalno kmetijstvo, saj se ne vidi v takšnem načinu kmetovanja.

Slika 30: Sestava anketiranih glede na stališče do prihodnosti na kmetiji; Bela krajina, 2009

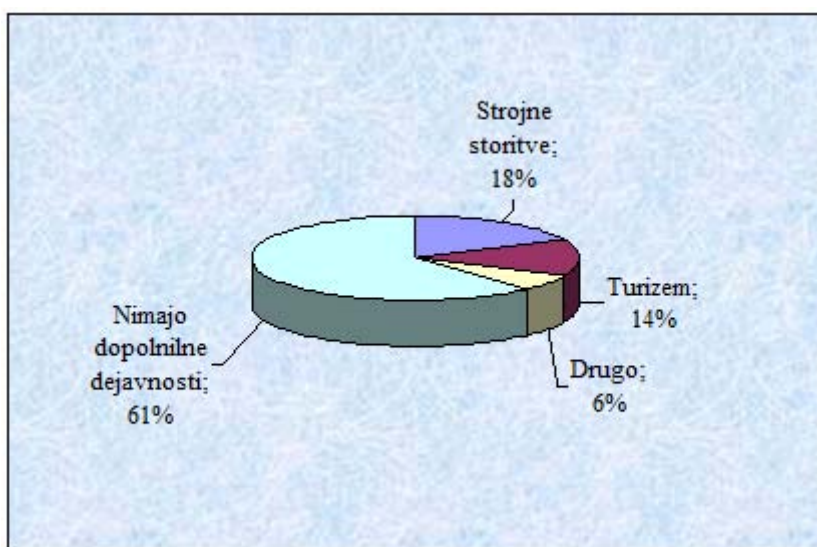
4.5.3 Predpisi v ekološkem kmetijstvu

Večino, 84 % belokranjskih anketiranih ekoloških kmetov predpisi ne ovirajo. Delno ovirajo predpisi v ekološkem kmetijstvu 8 kmetovalcev oziroma gospodarjev. Zelo so nezadovoljni, ker predpisi v njihovem primeru ne veljajo. Tukaj gre predvsem za nesporazum glede pašnikov, ki imajo več kot 50 dreves/ha, zaradi česar so kmetje ostali brez subvencij.

4.6 DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA EKOLOŠKIH KMETIJAH

4.6.1 Dopolnilne dejavnosti na ekoloških kmetijah

Iz slike 31 je razvidno, da imajo na 19 anketiranih kmetijah poleg osnovne dejavnosti – kmetijstva, tudi različne dopolnilne dejavnosti, ki predstavljajo dodaten vir zaslužka. Devet kmetovalcev (18 %) nudi strojne storitve drugim kmetom. Na 7 kmetijah so videli tržno vrzel v turizmu, s pomočjo katerega tudi veliko lažje prodajo pridelano ekološko hrano. Trije kmetje se ukvarjajo z drugimi vrstami dopolnilne dejavnosti. Na več kot polovici kmetij (61 %) pa nimajo nobene dopolnilne dejavnosti.

Slika 31: Sestava anketiranih glede na vrsto dopolnilne dejavnosti na ekološki kmetiji; Bela krajina, 2009

Več kot polovica (67 %) anketiranih ekoloških kmetij v prihodnosti ne namerava razširiti dejavnosti v nobeni smeri. Tretjina kmetovalcev pa bi razširila dejavnost, če bo le mogoče. Trije izmed njih nameravajo povečati zemljišča, dva pa bi povečala število živali. Trije vidijo tudi možnost v kmečkem turizmu, eden pa namerava zgraditi turistične apartmaje. Vinogradništvo, sadjarstvo, predelava mesa, predelava mleka, ježa in konjski hotel pa so načrti posameznikov. En čebelar želi spremeniti in modernizirati tehnologijo čebelarjenja.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Ekološko kmetijstvo je sodoben način gospodarjenja, po katerem kmetujejo na vseh 51 anketiranih ekoloških kmetijah. Za ta način kmetovanja se je največ kmetov odločilo na začetku organizirane oblike tega kmetovanja, v obdobju 1998 do 2000 in nekoliko pozneje v obdobju 2004 do 2006. Največ kmetij se je vključilo leta 2004, in sicer 8. K drugemu opaznejšem povečanju števila ekoloških kmetovalcev v Beli krajini je najbolj prispeval vstop Slovenije v Evropsko unijo. Na dveh kmetijah uporabljajo tudi biološko-dinamično metodo.

Razlog za ekološko kmetovanje je želja po zdravi hrani in čistem okolju. K takšni odločitvi je prispevala tudi država z neposrednimi plačili, ki so za ekološko kmetovanje višje kot za druge oblike kmetovanja, ozaveščenost kmetovalcev in potrošnikov, težje naravne razmere, kjer se ne da kmetovati intenzivno, in večja možnost trženja ekološko pridelane hrane.

Pri pridobivanju statusa ekološka kmetija so se kmetje, ki so bili vključeni v anketiranje, srečevali z najrazličnejšimi težavami. Največ težav so jim predstavljali pomanjkljivo vodeni zapisi, neurejen izpust, neustrezno gnojišče in hlev. Paša živine je problematična tudi zaradi razdrobljenosti in večje oddaljenosti zemljišč od same kmetije. Tretjina kmetovalcev pa ni imela nobenih težav pri pridobivanju statusa ekološke kmetije.

Od skupaj 51 anketiranih kmetij ima status ekološka že 43 kmetij (84 %), na osmih kmetijah pa so še v prehodnem obdobju.

Večina zemljišč na preučevanih ekoloških kmetijah spada v zemljišča z omejenimi dejavniki, kar še dodatno otežuje kmetovanje, ki je zvečine še zelo ekstenzivno in zaradi tega sta posledično manjša pridelek in dohodek na družinskega člana. Ker pa na tem območju tudi ni velike kupne moči so cene ekološko pridelane hrane nizke. Le na redkih kmetijah se preživljajo samo s kmetijstvom, večina jih hodi še v službo, zato jim tudi primanjkuje delovnih moči in časa.

Menimo, da bo v prihodnje ena izmed težav tudi dejstvo, da je več kot polovica gospodarjev starejših od 50 let in da mladi zaradi študija in službe odhajajo v večja mesta. Le na treh kmetijah je gospodar mlajši od trideset let.

Anketirane kmetije (50) imajo skupno v lasti 1188 ha zemljišč. Zaradi večje poraščenosti z gozdom, predvsem na zahodu in severu Bele krajine, predstavljajo gozdovi 34 % vseh zemljišč. Skupaj obdelujejo 789 ha obdelovalnih kmetijskih zemljišč, med katerimi prevladujejo travniki in pašniki (580 ha), sledijo njive (185 ha), v manjši meri pa so še sadovnjaki (17 ha), vinogradi (4,5 ha) in vrtovi (2 ha). Tako je povprečna belokranjska ekološka kmetija velika 23,8 ha. Posamezna kmetija ima v povprečju 15,8 ha kmetijskih zemljišč (6,3 ha slovensko povprečje), od tega največ travnikov in pašnikov (11,6 ha/kmetijo), iz česar je razvidno, da se na največ kmetijah ukvarjajo z živinorejo. Ovčereja

je ena izmed glavnih dejavnosti na skoraj polovici kmetij, predvsem zaradi območja z omejenimi dejavniki in seveda velikega povpraševanja po jagnjetini. Zaradi razdrobljenosti in kraškega terena je poljedelstvo v Beli krajini zelo slabo razvito oziroma obseg njiv majhen. Le na štirih anketiranih kmetijah se v večjem obsegu ukvarjajo s pridelavo poljščin. Presenetljivo je, da se kljub zelo ugodnim legam za vinogradništvo odloča za ekološko pridelavo zelo malo ekoloških kmetij, ali pa imajo vinograd izločen iz ekološke kontrole.

Na kmetijah v Beli krajini je zelo pester izbor domačih živali. Po številu seveda izstopajo ovce v skupnem obsegu 1767 živali. Glede na obremenitev je na prvem mestu govedo s 289,4 GVŽ. Na drugem mestu je drobnica s 224,5 GVŽ, čeprav je teh živali največ. Sledijo ji konji (45 GVŽ), prašiči (13,6 GVŽ), osli (11 GVŽ) in perutnina (4 GVŽ). Skupno število živali na 51 kmetijah je 3886 domačih živali oziroma 587,6 GVŽ in 219 panjev čebel. Povprečna obremenitev na anketiranih ekoloških kmetijah je 1,34 GVŽ/ha. Dovoljena obremenitev v ekološkem kmetijstvu je 1,9 GVŽ, tako imajo kmetje še možnost povečati število živali na posamezno kmetijo. Vendar pa je težko v teh razmerah (kraški teren) pridelati dovolj krme že za takšno obtežbo kot je sedanja.

Na večini kmetij redijo domače živali za prirejo mesa in nadaljnjo rejo doma, zato je velikokrat zelo težko kupiti živali z drugih ekoloških kmetij. Če pa hočejo kupiti živali iz konvencionalne reje, morajo zaprositi kontrolno inštitucijo za dovoljenje. Menimo, da je veliko možnosti za trženje v prireji mleka in nadaljnji predelavi v različne mlečne izdelke, pri tem pa je treba organizirati ponudbo v večjih krajih, zlasti Črnomlju.

Bela krajina je pokrajina, iz katere izvira »belokranjska pramenka«, ena izmed slovenskih avtohtonih pasem domačih živali. Redijo jo na 13 anketiranih ekoloških kmetijah. Na skoraj polovici anketiranih kmetijah redijo v manjši meri tudi druge avtohtone pasme domačih živali, kot sta jezersko-solčavska in bovška ovca, posavski in slovenski hladnokrvni konj, cikasto govedo, krškopoljski prašič, drežniška koza in kranjska čebela.

Poljedelstva je v Beli krajini nekoliko manj, predvsem zaradi naravnih razmer in razdrobljenosti njiv. Tako imajo anketirani ekološki kmetje skupaj le 185 ha njiv, na katerih so najpogostejše poljščine koruza, ječmen, oves, pšenica, tritikala, krompir, ajda in pira. Ugotavljamo, da so v kolobarju zelo redke metuljnice, s katerimi bi lahko zagotovili večjo količino krme za čez zimo. Na vrtovih ali delu njiv kmetje pridelujejo tudi vrtnine, kot so solata, peteršilj, korenje, fižol, paradižnik, čebula, paprika, rdeča pesa, idr. Kmetje pridelujejo vrtnine le za lastne potrebe in ne za prodajo. Na nekaj kmetijah se ukvarjajo s semenarstvom in prodajo semena (rdeča pesa, motovilec, koleraba, solata, česen, čebulo, idr.).

Kot najpogostejša gnojila za gnojenje njiv, vrtov in travnikov uporabljajo anketirani kmetje hlevski gnoj, gnojnico in gnojevko. Le redki kupujejo druga dovoljena sredstva iz kataloga za ekološko kmetijstvo, saj predstavljajo dodaten strošek.

Skoraj na vseh anketiranih kmetijah (96 %) pridelke in izdelke, ki jih pridelajo, vzredijo in predelajo, porabijo najprej za samooskrbo. Poleg samooskrbe jih večina prodaja tudi na domu, nekateri pa prodajajo tudi na tržnici in s pomočjo posrednika. S cenami ekološko

pridelane hrane ni zadovoljnih 73 % anketirancev, vendar jih četrtnina meni, da so cene dovolj visoke, saj razliko pokrijejo z neposrednim plačilom. Potrebno je dodati, da tisti, ki imajo prodajo dobro organizirano, dosežejo veliko višje cene in zaradi tega tudi veliko bolj optimistično gledajo na prihodnost ekološkega kmetijstva.

Nekaj anketiranih ekoloških kmetov je videlo večjo možnost za prodajo svojih živil s pomočjo turizma na kmetiji. Na ta način lahko prodajo živila po nekoliko višjih cenah, in tudi povpraševanje je večje, kar se kaže s povečanjem števila gostov turističnih kmetij.

Večina, to je 90 % anketiranih, namerava kmetovati po standardih za ekološko kmetovanje tudi v prihodnje, saj se jim zdi uživanje zdrave hrane in varovanje okolja pomembnejše. Menijo, da je na tak način pridelana hrana veliko kakovostnejša. Osem odstotkov anketiranih še ni odločenih, kako bodo kmetovali po preteku petletne obveze; veliko je odvisno predvsem od prihodnje finančne pomoči države (nesoglasja zaradi zaraščenosti kraških pašnikov). Eden izmed kmetovalcev se bo najverjetneje preusmeril nazaj v konvencionalno kmetovanje, saj ne vidi več prihodnosti v takšnem načinu kmetovanja.

Dopolnilne dejavnosti so možen dodaten vir zaslužka na ekoloških kmetijah.

5.2 SKLEPI

Na številnih kmetijah v Beli krajini kmetujejo še tradicionalno, skoraj enako, kot so kmetovali predniki. Njihovo razmišljanje je velikokrat zelo podobno ekološkemu, vendar ne naredijo odločilnega koraka za vključitev v ekološko kontrolo, ki zahteva izpolnjevanje standardov za ekološko kmetovanje. Do vključno leta 2008 so se v Beli krajini za ekološko kmetijstvo odločili na 78 kmetijah.

Želja po bolj zdravi hrani in čistem okolju je bila izrazita pri največ kmetovalcih, ki so se odločili za ekološko kmetovanje. Pri pridobivanju statusa ekološke kmetije so jim največje težave povzročali pomanjkljivo vodeni zapisi, kar pa je razumljivo, ker niso bili vajeni sprotnega zapisovanja.

Največ gospodarjev kmetij je starih med 50 in 60 let, zato je potrebno pritegniti mlajše prevzemnike kmetij, ki bodo nadaljevali z ekološkim kmetovanjem.

Povprečna velikost anketiranih ekoloških kmetij v Beli krajini je 23,8 ha. Velikost kmetijskih zemljišč na kmetijo znaša 15,8 ha in 8 ha gozda. Največ kmetijskih zemljišč predstavljajo travniki in pašniki, to je 48,8 %, kar kaže na možnost večjega razvoja ekološke živinoreje in predelave živil živalskega izvora.

Glavna proizvodna dejavnost na večini kmetij je živinoreja, kjer prevladuje ovčereja. V povprečju anketirane kmetije redijo 11,8 GVŽ, kmetijska zemljišča pa so obremenjena z 1,34 GVŽ/ha.

Koruza in ječmen sta zaradi reje živine najbolj zastopani poljščini na njivah ekoloških kmetij v Beli krajini. Metuljnic v kolobarju skoraj ni. Z njimi bi lahko povečali

beljakovinski obrok za zimsko obdobje, zato bi bilo potrebno razmisliti o postopnem vključevanju metuljnic v kolobar.

Največ težav na kmetijah povzroča pomanjkanje delovnih moči in nizek dohodek na družinskega člana. Problem je tudi cena ekološko pridelane hrane, saj večina kmetov prodaja pridelke in izdelke po enaki ceni kot konvencionalni kmetje, zaradi manjše kupne moči, brezposelnosti, idr. Kmetovalcem bi bilo potrebno predstaviti poleg neposredne prodaje na domu tudi druge tržne poti, ki bi jim prinesle verjetno tudi višjo ceno za njihovo ekološko pridelano hrano. Višje cene bi lahko dosegli tudi z razvojem obrtne predelave oziroma izdelavo končnih izdelkov.

Če se politične razmere v kmetijstvu pomembno ne spremenijo, bo v prihodnje po standardih za ekološko kmetovanje kmetovalo še 90 % anketiranih kmetij.

V Beli krajini so turistične kmetije, kjer postrežejo doma pridelano ekološko hrano.

V prihodnosti imajo namen ustanoviti samostojno združenje, ker so mnenja, da bi potem še nekoliko lažje tržili svojo ekološko pridelano hrano in širili znanje med sokrajane in slovenske potrošnike.

Kot pomembno rešitev za obstoj ekološke kmetije vidijo nekateri anketiranci razvoj dopolnilnih dejavnosti, kot so predelava mesa, mleka v sire in druge mlečne izdelke, sušilnice sadja in izdelava sokov, ljubiteljska in športna ježa in predvsem kmečki turizem.

6 POVZETEK

Sonaravno kmetijstvo se je v Sloveniji začelo razvijati v drugi polovici osemdesetih let, vendar so bile smernice za ekološko kmetovanje izdane šele leta 1997. Država je leta 1998 prvič podprla ekološke kmetovalce z neposrednimi plačili. Za ekološko kmetovanje se je iz leta v leto odločilo več kmetovalcev, v zadnjih dveh letih pa je nekoliko zastalo.

Namen diplomske naloge je bil s pomočjo ankete raziskati ekološko kmetovanje v Beli krajini. Po predhodnem dogovoru z anketiranci smo anketirali 51 ekoloških kmetij. Zanimalo nas je predvsem, kakšna je njihova usmeritvena dejavnost, katere živali redijo, število poljščin v kolobarju na njivi in v vrtu, kako tržijo ekološko pridelano hrano, s kakšnimi težavami so se srečevali pri pridobivanju statusa in kakšne so na splošno težave na njihovih kmetijah ter zakaj so se odločili za naravi prijaznejši način kmetovanja.

Za ekološki način kmetovanja so se kmetje odločili zaradi želje po zdravi hrani in čistem okolju, z neposrednimi plačili pa je k takšni odločitvi prispevala tudi država. V času preusmeritve so jim največ težav predstavljali pomanjkljivo vodeni zapisi.

Anketirane ekološke kmetije v Beli krajini skupaj obdelujejo 789 ha kmetijskih zemljišč in 399 ha gozda. Živinoreja je glavna proizvodna dejavnost, tako skupno redijo 437 glav goveda, 1523 ovc, 59 konjev, 53 prašičev, 22 oslov in 1304 kljunov perutnine ter 219 panjev čebel. Na 13 kmetijah redijo avtohtono pasmo ovc »belokranjska pramenka«. Poljedelstvo je manj zastopano zaradi naravnih razmer in razdrobljenosti parcel. Poljščine pridelujejo samo za krmo živali na kmetiji, na večini kmetij imajo vrtniček, kjer si pridelajo zelenjavo za domačo porabo. Za gnojenje v največji meri uporabljajo hlevski gnoj, manj gnojnico in gnojevko.

Pridelke, izdelke in vzrejene živali porabijo za samooskrbo, večina pa jih prodaja tudi na domu.

Kmetje menijo, da bi morala biti ekološko pridelana hrana nekoliko dražja od konvencionalne, kar pa dosežejo zelo težko, predvsem zaradi krize in majhne kupne moči v teh krajih. Kmetovalci bi morali v prvi vrsti spremeniti način razmišljanja, da bi lahko lažje ali samo od trženja pridelkov in izdelkov dobro živeli.

Ekološko pridelano hrano ni najboljšo vedno prodajati na domu, če se prodaja po isti ceni kot konvencionalna. V nekaterih primerih bi lahko s prodajo na tržnici ali s pomočjo posrednika, iztržili višjo ceno. Večina ekoloških kmetov v Beli krajini prodaja na domu, sicer nimajo večjih stroškov s pakiranjem in prevozom, vendar je tako njihov krog odjemalcev in potrošnikov skoraj vedno isti.

Da bi bili pridelovalci ekološko pridelane hrane bolj samostojni, bi se morali v prvi vrsti naučiti tržno razmišljati. Kmetijstvo je lahko donosna dejavnost, le usmeriti se je treba na pridelavo tistih živil, po katerih je veliko povpraševanje in malo ponudbe. Včasih je potrebno tudi nekaj poguma in čez čas se pokaže, da je izbrana pot pravilna. Svetovanje glede kmetovanja nudijo tudi svetovalke na Kmetijski svetovalni službi Črnomelj, obstaja tudi podjetje Eko Market iz Ljubljane, ki trži in svetuje na področju ekološkega kmetijstva.

7 VIRI

- Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja-ARSKTRP.
<http://www.arsktrp.gov.si/> (6. jan. 2010)
- Bavec M., Repič P., Slabe A., Poštrak N., Miklavc J. 2001. Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, ČZD Kmečki glas d. o. o.: 448 str.
- Bavec M., Robačar M., Repič P., Štabuc Starčević D. 2009. Sredstva in smernice za ekološko kmetijstvo. Maribor, UM FKBV Inštitut za ekološko kmetijstvo: 149 str.
- Benčević K. 2001. BIODONT. Osnove biološkega poljedeljstva. Zagreb, Poslovna zajednica za stočarstvo: 182 str.
- Biodar. Logotip združenja Biodar. 2010.
<http://www.zvezaekokmet.si> (15. Jan. 2010)
- Demeter. Blagovna znamka. 2010
<http://www.demeter.net/> (6. jan. 2010)
- DOVES-Društvo za okoljsko vzgojo Evrope v Sloveniji.
<http://www.drustvo-doves.si/> (15. jan. 2010)
- Dražumerič M., Dular A., Golob T., Granda S., Hočevar M., Ravbar M. 1995. Dolenjska, Bela krajina A-Ž. Murska Sobota, Pomurska založba: 347 str.
- Ekošola kot način življenja.
<http://www.ekosola.si/> (15. jan. 2010)
- Herrman G., Plakolm G. 1993. Grundlagen und Entwicklung des ökologischen Landbaues. V: Ökologischer Landbau. 1993. Wien, Österreichischer Agrarverlag 13-32
- Hrustel Majcen M., Vrečko K., Paulin J. 2001. Ekološki pridelki in ekološka živila. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: zloženka
- Hrustel Majcen M., Jurcan S., Vrečko K. 2006. ANEK (Akcijški načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015). Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP): 72 str.
- Hutar T. 2008. Tržne poti v sektorju ekološkega kmetijstva na območju Dolenjske, Bele krajine in Posavja. Ljubljana, diplomatska naloga: 43 str.
http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/hutar3263.pdf
- IKC Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze Maribor.
<http://www.ikc-um.si/ikcum/> (13. jan. 2010)

Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu.

<http://www.kon-cert.si/> (13. jan. 2010)

Kocjan Ačko D. 2000a. Dobra hrana tudi brez kemije. Naša žena, 9: 66-77

Kocjan Ačko D. 2000b. Odločilna je blagovna znamka. Naša žena, 10: 84-85

Kocjan Ačko D. 2007. Nastopil je čas velikih ekopridelovalcev. Naša žena, 4: 78-79

Krišković P. 1993. Biološko pridelovanje hrane. Ljubljana, Kmečki glas: 217 str.

MKGP-Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

<http://www.mkgp.gov.si/> (13. jan. 2010)

Moja tržnica

<http://www.mojatrznica.si> (3.3.2010)

Osterc J. 1998. Sonaravno kmetijstvo. Zapiski za predavanja. Rodica, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 84 str.

Pašič S. 2010. »Trženje ekološko pridelane hrane«. Semič, stanko.pasic@gmail.com (osebni vir, maj 2010)

Repič P., Bavec M., Štabuc Starčevič D., Vučko I. 2005. Dovoljena sredstva za ekološko kmetijstvo 2005. Maribor, Fakulteta za kmetijstvo, Inštitut za kontrolo in certifikat v kmetijstvu, 2005: 119 str.

Slabe A. 2000. Ekološko kmetijstvo – za dobro ljudi in okolja. Ljubljana, Združenje ekoloških kmetov Slovenije: zloženka

Slabe A. 2005. Stanje ekološkega kmetijstva v Sloveniji s posebnim poudarkom na trženju. Ljubljana, Inštitut za trajnostni razvoj, 2005: 20 str.
<http://www.itr.si/> (6. jan. 2010)

Slovenija. Pokrajine in ljudje. 1999. Ljubljana, Založba Mladinska knjiga: 735 str.

Statistični urad Republike Slovenije-SURS.

<http://www.stat.si/> (13. jan. 2010)

Vadnal K. 1988. Kmetijski trg in trženje s kmetijskimi pridelki. Ljubljana, Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete v Ljubljani: 226 str.

Vadnal K. 2000. Študijski vodnik po trženju s kmetijskimi pridelki. Ljubljana, Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete v Ljubljani: 94 str.

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije-ZZEKS.

<http://www.zvezaekokmet.si/strani/> (6. jan. 2010)

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem mentorici doc. dr. Darji KOCJAN AČKO za vse strokovne nasvete, navodila, priskrbljene strokovne članke, vodenje in vzpodbude pri izvedbi diplomske naloge in vso pomoč, ki sem je bila deležna v celotnem času študija in nastajanju diplomske naloge.

Za sodelovanje se zahvaljujem tudi članu komisije prof. dr. Andreju UDOVČU in predsednici prof. dr. Katji VADNAL.

Hvala tudi Maji ŽIBERT iz Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, predstavnikom Združenja za ekološko kmetovanje Dolenjske, Bele krajine in Posavja, Mateji STRGULEC in ekološkim kmetovalcem v Beli krajini za prijazen sprejem na njihovih kmetijah in vse posredovane odgovore.

Zahvaljujem se prijateljem za vso pomoč in vzpodbujanje pri pisanju.

Največja zahvala gre staršem, ki so mi omogočili študij in mi vedno stali ob strani.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pri delu kakor koli pomagali.

PRILOGA A

DRAGI EKOLOŠKI KMETJE!

Sem študentka visokošolskega strokovnega študija agronomije na Biotehniški fakulteti v Ljubljani. Študij bom zaključila z mojo zadnjo nalogo – diplomom, ki jo bom naredila s pomočjo anketnega vprašalnika, ki je pred Vami.

Varovanje narave in okolja ter skrb za zdravje so vse bolj pomembni pridelovalcem, kupcem in kmetijskim strokovnjakom, ki v kmetijstvu vidijo trajnostno razvijajoč sistem. Prav zato sem se odločila, da dam svoj prispevek k razvoju ekološkega kmetijstva v Beli krajini.

S pomočjo vprašalnika bom prikazala stanje ekološkega kmetovanja v Beli krajini. Z analizo odgovorov bom dala napotke za prihodnji strokovni in regijski razvoj.

Podatki, pridobljeni z vprašalnikom, bodo namenjeni izključno moji diplomski nalogi. Anketa je anonimna, naslov Vaše kmetije ne bo nikjer naveden.

Za sodelovanje se Vam z mentorico doc. dr. Darjo KOCJAN AČKO iskreno zahvaljujema in Vam želiva uspešno ekološko kmetovanje.

Tanja JUDNIČ, absolventka agronomije

Brezje pri Vinjem Vrhu 2,

8333 Semič

Mobi: 031 484 763

Brezje, 26. november 2009

PRILOGA B

Anketni vprašalnik

Od kdaj kmetujete po standardih za ekološko kmetovanje? _____ leto

Ali uporabljate poleg standardov še druge metode sonaravnega kmetovanja? (če je odgovor da, obkrožite eno ali obe navedeni)

- ne
- da (biološko-dinamična metoda, permakultura)

Zakaj ste se odločili za ekološko kmetovanje? (obkrožite; možnih več odgovorov)

- nadaljevali smo s tradicionalnim kmetovanjem
- smo ekološko ozaveščeni
- želimo zdravo hrano in okolje
- zaradi filozofskega prepričanja
- vidimo tržno nišo in možnost boljšega trženja ekoloških kmetijskih pridelkov in izdelkov
- zaradi subvencij, ki jih daje država
- zaradi naravnih razmer (podnebje, relief...), ki nikoli niso dopuščale intenzivnega kmetovanja
- drugi vzroki (napišite, kateri?) _____

Starost gospodarja na Vaši kmetiji je:

- < 20 let
- 20 – 30 let
- 30 – 40 let
- 40 – 50 let
- 50 – 60 let
- > 60 let

Koliko družinskih članov živi na kmetiji? _____

Kam se uvršča Vaša kmetija glede na lego? (opredelite tako kot ste zapisali v subvencijski vlogi)

- ravninska kmetija
- kraška kmetija
- hribovska kmetija
- gorsko - višinska kmetija
- gričevnato hribovita kmetija

Kakšen je status Vaše kmetije?

- ekološka
- prehodno obdobje 1. leto
- prehodno obdobje 2. leto
- prehodno obdobje 3. leto

Katera organizacija izvaja kontrolo na Vaši kmetiji?

- Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu
- Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze Maribor

Kolikokrat na leto Vas obišče kontrolor?

- enkrat
- dvakrat
- trikrat
- več kot trikrat

S katerimi težavami se srečujete ali ste se srečevali pri pridobivanju statusa ekološke kmetije? (možnih več odgovorov)

- pomanjkljivo vodenje zapisov
- neprimeren hlev
- neurejen izpust domačih živali
- neurejeno gnojišče

- neustrezen kolobar
- presežen dokup konvencionalne krme
- uporaba nedovoljenih sredstev (mineralna gnojila, FFS)
- drugo težave (napišite, katere?)_____

Vrsta in velikost kmetijskega zemljišča glede na namen rabe:

Namen rabe	Velikost zemljišča (ha)
Njive	
Travniki in pašniki	
Vrtovi	
Sadovnjaki	
Vinogradi	
Gozd	
Kmetijska zemljišča skupaj	

Obkrožite glavno oziroma glavne proizvodne usmeritve glede na večjo dohodkovno vrednost na kmetiji? (možnih več odgovorov)

- vrtnarstvo
- sadjarstvo
- vinogradništvo
- poljedelstvo
- zeliščarstvo
- prireja mleka
- reja krav dojlj
- prireja mladega pitanega goveda
- ovčereja
- kozjereja
- konjereja
- prašičereja
- perutninarstvo
- drugo dejavnost_____

Ocenite rabo pridelkov in izdelkov glede na količino:

Način porabe pridelkov in izdelkov	Količina (%)
Poraba v lastnem gospodinjstvu	
Neposredna prodaja na kmetiji	
Prodaja na tržnici, sejmi	
Prodaja s pomočjo posrednika (trgovca)	
Drugo	

Kaj menite o povpraševanju po ekoloških pridelkih in izdelkih?

- dovolj veliko
- premajhno
- narašča

Kaj menite o cenah ekoloških pridelkov in izdelkov?

- dovolj visoke
- previsoke
- prenizke

Kakšen je namen reje domačih živali?

- za nadaljnjo rejo doma
- za prodajo plemenskih živali
- za prirejo mesa
- za prirejo mleka
- drugo _____

Kolikšno je na Vaši kmetiji trenutno število živali posamezne vrste:

Vrsta živali	Število živali
Krave	
Plemenske telice	
Plemenski biki	
Goveji pitanci (nad 6 mesecev)	
Teleta (pod 6 mesecev)	
Kobile	
Konji	
Žrebeta	
Plemenske svinje	
Plemenski prašič - merjasec	
Prašičji pitanci	
Ovce matere	
Ovce mladice	
Ovni	
Jagnjeta	
Koze	
Kozli	
Kozlički	
Kunci	
Kokoši nesnice	
Piščančji pitanci	
Čebele (število panjev)	
Drugo	

Ali imate avtohtone pasme domačih živali, katere in koliko? (obkrožite in napišite število)

- ne
- da (cikasto govedo, lipicanski konj, posavski konj, slovenski hladnokrvni konj, krškopoljski prašič, jezersko-solčavska ovca, bovška ovca, istrska pramenka, belokrajnska pramenka, drežniška koza, štajerska kokoš)

Katere poljščine pridelujete na njivah? (označite s kljukico)

Pšenica		Oljna ogrščica	
Pira		Oljna repica	
Rž		Lan	
Ječmen		Soja	
Oves		Fižol	
Tritikala		Grah	
Koruza		Bob	
Proso		Krompir	
Sirek		Rdeča pesa	
Ajda		Krmna pesa	
Sončnica		Drugo-	
Buča		Drugo-	

Katere poljščina prevladuje oziroma izstopa po obsegu pridelave, ali so deleži vseh poljščin, ki jih pridelujete podobni?

- deleži so si podobni
 - po obsegu pridelave izstopajo (navedite velikost zemljišča) _____
-

Katere vrtnine pridelujete na njivah in vrtovih?(označite s kljukico)

Zelje		Paradižnik		Lubenice	
Ohrovt		Jajčevce		Melone	
Cvetača		Fižol		Paprika	
Brokoli		Grah		Feferoni	
Kolerabica		Bob		Artičoka	
Solata		Čebula		Rdeča pesa	
Endivija		Por		Redkvica	
Radič		Česen		Črn koren	
Motovilec		Drobnjak		Špargelj	
Špinača		Korenček		Hren	

Kumare		Peteršilj	
Bučke		Zelena	

Katera od vrtnin prevladuje oziroma izstopa po obsegu pridelave, ali so deleži vseh vrtnin, ki jih pridelujete podobni?

- deleži so si podobni
- po obsegu pridelave izstopajo _____

Za gnojenje poljščin, vrtnin, travnikov in pašnikov uporabljate: (možnih več odgovorov)

- svež hlevski gnoj
- uležan hlevski gnoj
- gnojnico
- rastlinske odpadke
- žaganje
- briketirana organska gnojila
- druga dovoljena sredstva iz kataloga za ekokmetijstvo

Ali Vas predpisi v ekološkem kmetijstvu (kaj) ovirajo in **kateri**?

- da _____
- ne _____

Kakšne bodo po Vašem mnenju razmere v ekološkem kmetijstvu v naslednjih letih in **zakaj**?

- boljše, ker _____
- slabše, ker _____
- ostale bodo enake, ker _____

Kaj menite, da je temeljna problematika Vaše ekološke kmetije? (možnih več odgovorov)

- primanjkovanje delovne sile
- vse kaže, da ne bo naslednikov
- nizek dohodek na člana oz. na družino
- subvencije so prenizke
- nimamo organizirane prodaje pridelkov na domu, ekološki tržnici, preko posrednika
- nimamo strojne opreme specifične za ekološko kmetijstvo (sejalnice za vsejavanje, česala za zmanjševanje zapleveljenosti, okopalniki,...)
- premalo kmetijskega znanja
- drugo _____

Ali boste po standardih ekološkega kmetovanja kmetovali tudi v prihodnje?

- da, ker želim še naprej pridelovati zdrave in kakovostne pridelke in rediti zdrave in visoko produktivne živali
- ne, preusmeril se bom v (konvencionalno, integrirano kmetijstvo...)
- odvisno od pomoči države

Ali imate na kmetiji še kakšno dopolnilno dejavnost?

- turizem
- domača obrt
- strojne storitve
- drugo _____

Ali imate v prihodnje namen še razširiti dejavnost na Vaši kmetiji in kako?

- ne
- da _____

Kaj je po Vašem mnenju temeljna prednost ekološkega kmetijstva?

PRILOGA C

Karta Bele krajine z označenimi anketiranimi ekološkimi kmetijami

